KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 6 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 22. MARCA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Stavali mestá – tí hnijú bez slávy,
rúcali mestá – tých velebia deje;
za nič má svet tých, čo svätili hlavy,
a tým, čo hlavy stínali, dobre je!
Pri hrobe tichých nik sa nezastaví,
výbojcov chvália sochy a trofeje….

A. Sládkovič:
Mikuláš Šubič Zrínsky na Sihoti, verše 1001-1005

Pred 150 rokmi – viac v žiali než v hneve – sa náš veľký básnik Andrej Sládkovič obracal na nežičlivcov a posmievačov Slovákov i Slovanov veršom: „Čo vy za nič nemáte nás?!“. Bolel ho chladný odmietavý postoj okolitého sveta k úsiliu a snahám jeho ľudu. Žiadal o porozumenie a ľudský rešpekt pre túžby a snahy svojho národa, ktorý chce iba toľko, aby aj on, ako iné národy okolo neho, mohol viesť dôstojný život podľa vlastnej predstavy, ako to najlepšie vyhovuje jeho potrebám a životným záujmom.

Tieto jeho slová by mohli odznieť aj dnes. Máme síce svoj vlastný štát,

Čo vy za nič nemáte nás?

svet uznáva našu národnú identitu a podľa všetkého by sme mali mať všetky predpoklady zariadiť si život podľa vlastných predstáv, naplno uplatniť naše národné a kresťanské hodnoty, slobodne určiť, akým smerom sa má uberať náš politický a spoločenský vývoj, samostatne rozhodnúť, čo nám osoží a čo nám škodí, my sami interpretovať našu minulosť a vlastným výberom vyčleniť z nej jednotlivcov, ktorí sa za zaslúžili o zveľadenie a povznesenie národa a ktorým dlhujeme našu úctu a vďačnosť. Bohužiaľ, nedeje sa tak a mali by sme si položiť otázku: prečo?

Prečo by na našom Slovensku mali rozhodovať o našom národnom dejstvovaní vonkajšie a cudzie vplyvy? Prečo sa musíme stále pozerať, či naši blízki a vzdialenejší susedia odobria našu robotu, náš výber, naše osobné rozhodnutia? Prečo by nám mali cudzí diktovať, koho si máme uctievať a kým opovrhovať? Prečo sa nevieme zbaviť komplexu národnej menejcennosti a neodvážime sa konať sebavedomejšie a vystupovať ráznejšie, správať sa dôstojnejšie? Prečo sme dopustili, aby naše polia a lesy, naše podniky, naše zdroje energie, oznamovacie prostriedky prešli v takej nepotrebnej miere do cudzích rúk?

Zdá sa, že dosiaľ si neuvedomuje, že kto kontroluje ekonomiku, kontroluje aj politický a kultúrny život krajiny. Sme hádam jediným štátom na zemeguli, kde ani jeden zdroj informácií nemajú v rukách domáci a národne cítiaci majitelia; nemáme nezávislý denník, skutočne nezávislý rozhlas, nezávislú televíziu. Takmer všetky oznamovacie prostriedky vlastnia cudzinci. Reč médií je slovenská, ale ich duch je častejšie protislovenský než slovenský. Aj do tých inštitúcií, ktoré vlastníme – alebo si myslíme, že vlastníme – prenikol

FRANTIŠEK VNUK

cudzí vplyv, lebo pre našich redaktorov, žurnalistov a publicistov je pohodlnejší preberať, čo im predhadzujú cudzí, než sa poctivo a svedomite zamyslieť nad skutočnosťou, riešiť problémy vlastným rozumom a preciťovať ich živým slovenským srdcom.

Toto všetko vytvorilo na Slovensku takú neuveriteľnú atmosféru protinárodnej psychickej totality, že dnes je spoločensky prijateľný a „politicky správny“ iba jeden názor a každý odklon od neho sa hneď biľaguje ako extrémizmus, fašizmus, xenofóbia, rasizmus a iné ohavnosti a strašidlá, ktoré naši mediálni mienkotvorci s takou neobyčajnou usilovnosťou fabrikujú. Morí nás totalita, v ktorej je prípustné povedať alebo napísať o prvej Slovenskej republike a jej prezidentovi každú lož, označiť ich tými najpotupnejšími prívlastkami, pripísať im tie najhroznejšie zločiny, ale povedať jedno pekné a pravdivé slovo na ich obranu, je tým najťažším hriechom v katechizme týchto misionárov postsocialistickej totality.

(Pokračovanie na 4. strane)

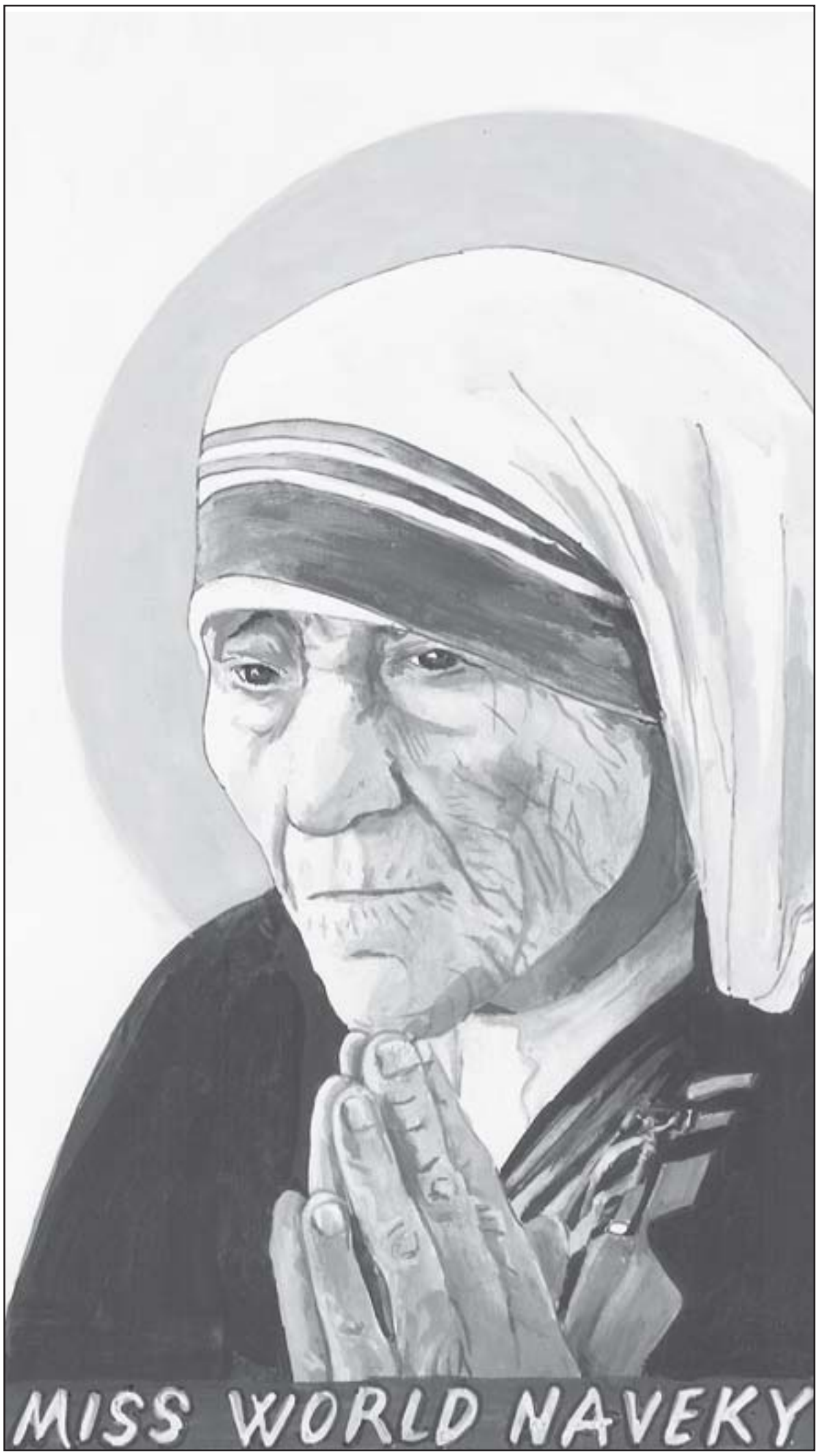

Kresba: Andrej Mišanek

Konflikt

TEODOR KRIŽKA

Vojny boli aj budú. Nezabráni im nikto a nič. Dokonca ani utópia globálneho štátu. Ľudí formuje nielen pamäť obrátená do minulosti, ale prírodné podmienky, či žijú v horách, na púšti, pri mori alebo v stepi. Prostredie formuje naše umelecké aj filozofické obrazy. Globálny ľud je abstrakcia. Rodina a národ, teda spoločenstvo rodín (rodov), to je prirodzenosť. Tie sú odkázané vzákomne si konkurovať. Konkurencia vyvoláva pocity nespravodlivosti a napätie. Ak napätie prekoná kritickú hranicu, môže prerásť do konfliktu. Výsledok konfliktu, ktorý sa môže odohrať za rokovacím stolom, ale aj v bojovom poli, má katarzný účinok a dočasu nastoľuje pravidlá spolužitia.

Zdá sa, že svet stojí na prahu nového konfliktu. Hľadá sa vinník krízy, ku ktorej sme doviedli vlastnú civilizáciu. Na koho ukážeme prstom, bude označený za zlo. Ruleta sa krúti. Bude to Rusko? Irán? Čína?

Na konflikt sa treba dlhodobo pripraviť. V modernom horúcom konflikte, keď sa predpokladá niekoľko fáz masívnych raketových úderov s ponukou na kapituláciu, budú rozhodovať minúty. Nikto sa pritom nedozvie, kto útočil prvý. Propagandy oboch strán, ak prežijú, budú tvrdiť opak, ako tvrdí protivník.

Nemôžem milovať ľudstvo, ak nemilujem národ. Moja láska k človeku sa začína konkrétnou láskou k slovenskému človeku. Preto si musím klásť otázku, či vojenské základne NATO na slovenskom území našu vlasť v prípade horúceho konfliktu ochránia. Nie, neochránia. Naopak, stanú sa objektom odvety, nedajbože preventívnej.

Neželám si utrpenie nikoho na svete, preto si nemôžem želať smrť žiadneho Slováka, dokonca ani toho hlupáka, ktorý vyšiel na bratislavské námestie s prešktrnutým dvojkrížom v rukách a najmä sorovskými peniazmi a propagandou premytým mozgom v hlave.

Ale rád by som upozornil aj fanatických stúpencov slovanského bratstva a veľkého ruského brata, že ani odtiaľ k nám neprichádza veľa toho, čo by bolo hodné zabudnutia túžob slovenského národa. Aj tam sa rodia koncepcie, ktoré sa tvária vedecky, ale sú to iba utopické reakcie na globalistické koncepcie Západu.

Okultistka Blavatská snívala o jednote stúpencov tzv. atlantickej a babylonskej civilizácie. Jej sen sa splnil v jednote trockistov a stalinistov, ktorí rozvrátili kresťanské Rusko do základov. Tam, kde stál chrám Krista Spasiteľa, mal stáť štyristo metrov vysoký zikkurat s obrovským Leninom na špici, ktorého socha sa mala krútiť a rukou ukazovať na slnko. Mám vážne podozrenie, že stúpenci Blavatskej prekvitajú ďalej.

Dvaja pretendenti

Kde sa vzal, tu sa vzal, na prsiach ho Slota hrial. A vykotúľal sa Danko. Svojmu „vyhrievačovi“ sa odmenil tak, že ho vysotil do politického prepadliska. Starodávna bájka o hadovi na prsiach, ktorý nakoniec svojho hostiteľa uštipol, má, zdá sa, nadčasovú platnosť. Ján Slota jednoducho nemal príliš šťastnú ruku vo výbere ľudí, ktorých sa rozhodol podporovať. Najprv A. Malíková, teraz A. Danko.

Danko „zreformoval “ stranu SNS, ktorú si v rámci divokej privatizácie prisvojil. Namiesto Slotovej priamočiarosti či hrubosti v správaní aj v reči – niekedy skratkou vystihol podstatu, napríklad, keď odkázal bývalej ministerke zahraničných vecí USA M. Albrightovej, ktorá urážlivo nazvalo Slovensko čiernou dierou na mape Európy v období, keď sa jej zdalo, že Slovensko netancuje dostatočne presne podľa amerických nôt, že ona má čiernu dieru; inokedy sa mu vyjadriť pravdu v krátkych výrokoch darilo menej, napríklad, keď v alkoholickom opojení zavelil do tankoch (pozor, nie tankov) a hurá na Budapešť – on sa usiluje hrať na slovenskej politickej scéne rolu akéhosi politického intelektuála, čo však pri jeho intelektuálnej a mravnej úrovni nevyznieva dôveryhodne a výsledný efekt je nanajvýš pseudointelektuálny, nepresvedčivý, plechový...

Obaja, terajší predseda SNS aj bývalý šéf bratislavských smetiarov, to dotiahli na post predsedu NR SR, čo je po prezidentovi druhý nominálne najvyšší post v štáte. To však neuspokojuje ich bezbrehú ctižiadosť.

Obaja snívajú jeden veľký spoločný sen. Keď si večer líhajú do postele, zrejme dúfajú, že sa ráno prebudia v Letnom arcibiskupskom paláci, reprezentatívnom sídle vlády SR, a to hneď na poste jej predsedu. Týmito svojimi ambíciami sa ani netaja.

Avšak obaja majú istý, nie bezvýznamný problém.

Jeden pretendent si „zavaril“ aférou bozkávania svojich kapitánskych výložiek. Keby bol v tejto afére očividne politicky motivovaných povyšovaní do vojenských hodností čušal, bol by urobil lepšie. Takto sa vlastne sám zosmiešnil i znemožnil. Kým pred touto aférou sa v rôznych prieskumoch verejnej mienky pravidelne umiestňoval na prvom mieste rebríčka možných kandidátov na post predsedu vlády SR (hneď po R. Ficovi), teraz v týchto súvislostiach ani pes neštekne po ňom... Korunu v nie významnej afére výložiek a tým aj jej zapamätateľnosti na večné časy nasadil však generál vyzlečený z uniformy do civilu a posadený do funkcie ministra obrany SR. Ten celú záležitosť v svojom vojensky simplifikovanom chápaní „zobral od podlahy“ a vyhlásil, že Danko a ostatní politickí pretendenti boli do svojich vojenských hodností povýšení vojenským rozkazom a o vojenských rozkazoch sa nediskutuje. Svojím spôsobom sa môže opierať o staroveký historický precedens: keď „v blahej pamäti“ rímsky cisár Nero povýšil koňa na senátora, tiež sa o tom nediskutovalo. A kto by bol býval diskutoval…

Druhý pretendent na post predsedu vlády je iný „kaliber“. Ten „sa zviditeľnil“ ako čarovný ostrostrelec, ktorý úspešne torpédoval vlastnú vládnu loď. V súčasnosti si každý politik dobre spočíta, či s ním pôjde do vlády. Čo keby sa v budúcnosti rozhodol tento svoj „úspešný“ vojenský manéver zopakovať? Je predsa známy výrok: Existujú ženy, ktoré po celý život nezhrešili, ale žena, ktorá zhrešila len raz, neexistuje.

Keď to zhrnieme, zistíme: toto je pre Slovensko dobrá správa, veď títo dvaja si svojimi mravnými, intelektuálnymi a odbornými schopnosťami sami strelili do nohy...

JÁN DANCER

Padne Fico na Tisovi?

V niektorom z vedomostných kvízov v budúcnosti zaznie možno aj nasledovná otázka: Uveď, proti komu ako prvému zasahovala špeciálna protiteroristická jednotka zriadená mi-nistrom vnútra SR Kaliňákom 1. februára 2017: a) proti priekupníkom so zbraňami; b) proti islamským teroristom; c) proti slovenským historikom. Správna odpoveď je „C“.

POLITICKÁ POLÍCIA

Prvého februára 2017 boli občania SR svedkami nezvyčajného divadla – predstavenia Národnej jednotky boja proti terorizmu a extrémizmu. Premiér, minister vnútra i policajný prezident predstavili tím 120 špecialistov Národnej kriminálnej agentúry (NAKA). Predstavenie malo demonštrovať jednotu vládneho zlepenca i jeho bojové odhodlanie voči nositeľom nepohodlných názorov. Malo široký mediálny ohlas. Premiér jednotku uviedol ako bojovníkov proti novej vlne „fašizmu a extrémizmu“. Majú byť nasadení na sledovanie a trestanie názorov na internete. Najvyšší vládny predstaviteľ, ktorý si nie celkom všimol november 1989, to zdôvodnil tým, že na internete sa objavujú „informácie nezlučiteľné s podstatou tohto štátu“, slovne na ne reagovať vraj nestačí a treba aj represie. Minister vnútra spomenul, proti komu je špeciálny útvar primárne namierený: „Prešli extrémistické skupiny do regionálnych parlamentov a aj do hlavného parlamentu. Musíme bojovať proti extrémizmu na každej úrovni“.

Išlo o riadne napínanie svalov. Na tlačovku si doviedli aj skupinu policajtov v čiernych kuklách. Pôsobili dojmom ku-klux-klanu.

Médiá i tzv. ľudskoprávni aktivisti financovaní zo Sörosových nadácií, ktorí Kaliňákovu políciu s obľubou kritizujú za každú maličkosť, však teraz boli ticho. Nečudo, bude totiž zastrašovať tých, na ktorých ukazujú prstom ONI.

POJMOVÝ GULÁŠ AKO PREDPOKLAD REPRESIE

Pojmový guláš navaril najmä právnik Fico, ktorý k extrémizmu a terorizmu pridal i obľúbený pojem boľševikov – „fašizmus“. Nedržal sa však slovníkovej definície fašizmu z jeho školských čias, keď sa definoval ako „teroristická diktatúra najimperialistickejších živlov finančného kapitálu“. To by totiž mohlo pripomínať spojencov z USA a NATO, ktorí rozbombardovali už hodný kus sveta a aktuálne si brúsia zuby na Rusko. Naopak, za fašistov označil vlakové hliadky ĽS NS, pripodobniac ich k masovým vrahom z rokov druhej svetovej vojny.

Ponechajme bokom termín fašizmus, ktorý sa zneužíva na označenie každej nežiaducej opozície už takmer sto rokov. Za zamyslenie stojí už názov policajného útvaru, ktorý spája „terorizmus“ a „extrémizmus“ a tým naznačuje rovnakú závažnosť oboch javov. Najmä však nejasnosť pojmu extrémizmus, ktorý režimisti i médiá hojne používajú, no posiaľ ho nedefinovali. Možno len hádať, či je to preto, že jasná a záväzná definícia tu nejestvuje, alebo je tu apriórny úmysel pojem nedefinovať, čím sa zabezpečí jeho elastickosť. Pojem extrémizmu tak pripomína iný pojem, ktorý zneužíval komunistický režim – „antisocialistická činnosť“. Vtesnalo sa doň všetko – od nespokojnosti so zásobovaním, cez trampovanie až po kontakt občana s „nepriateľskou cudzinou“. A od nej bol už len krok k činnosti protištátnej s vysokými sadzbami. Zdá sa, že tak ako vtedy je tu cieľ rovnaký – zastrašiť ľudí a odpútať pozornosť od skutočných problémov či zločinov režimu.

HISTORICKÉ OSOBNOSTI – HROZBA PRE REŽIM

Osobitné miesto v politickej represii súčasného režimu majú okrem opozície – ĽS NS, aj historické osobnosti. Najväčším strašiakom pre antislovenské sily – i liberálne médiá – je osoba prvého prezidenta SR Dr. Jozefa Tisa, ktorého celoživotným heslom bolo „Nič pre seba, všetko pre národ“. Môžeme sa len domnievať, čo dnešným mocipánom prekáža najviac ono, alebo fakt, že bol katolíckym kňazom, jeho striktný antiboľševizmus, alebo rozpustenie slobodomurárskych lóží. Spojenectvo s Nemeckom to asi nebude, keďže Nemecko je – rovnako vtedy ako aj dnes – nielen hlavným hráčom v Európe, ale aj významným spojencom SR, voči ktorému sa skrátka nevystupuje. V každom prípade, politická polícia sa má vrhnúť do boja s jeho vyše 70 rokov starými fotografiami v historických kalendároch. (V roku 2017 má totiž Tiso dve okrúhle jubileá). Nie je jasné, či popud vyšiel z médií, od ministerky Žitňanskej, či riaditeľa Múzea SNP v Banskej Bystrici Mičeva, ktorý sa pochválil svojím kamarátstvom s ministrom vnútra. Práve Mičev ako Kotlebov protikandidát vo voľbách do VÚC, dostáva široký priestor pre rôzne lacné bojovo-populistické vyhlásenia. Faktom je len to, že na druhý deň po zverejnení jeho slov o kalendároch (ide o „otvorenú propagáciu fašizmu“ a „flagrantné porušenie zákona“), začala protiteroristická jednotka konať.

Ponechajme bokom úbohosť konania ľudí, ktorí namiesto serióznej historickej diskusie na inak zmýšľajúcu inteligenciu posielajú policajné komandá. Už v piatok 3. februára prišli k bytu známeho historika, 91-ročného M. S. Ďuricu, traja policajti z protiteroristickej jednotky. Je totiž zakladateľom Ústavu dejín kresťanstva, ktoré vydalo jeden z kalendárov, pričom hľadali jeho štatutára. Pýtali sa i na ďalšie osoby uvedené v kalendári, vrátane grafika. O pár dní nato vyšetrovali člena iného občianskeho združenia. Kládli mu otázky typu, aký má vzťah k Slovenskému štátu, k Tisovi či k Hlinkovej garde. Ďalší člen občianskeho združenia dostal „pozdrav“ vo forme listu zo Špeciálnej prokuratúry...

ČO ĎALEJ?

Nech skončí táto umelo vyvolaná kauza akokoľvek, Slovensko sa zapíše do análov už tým, že prvým prípadom protiteroristickej jednotky bolo šetrenie historických kalendárov. Pracujúci človek, z daní ktorého polícia funguje, sa môže spýtať, či elitné komando nemá vážnejšie úlohy. Alebo či tým náhodou ktosi nesleduje zakrytie iných, skutočných káuz a podvodov.

Napriek mlčaniu mainstreamu kroky polície vyvolali búrku na internete. Voči zastrašovaniu historikov sa ozval predseda Matice slovenskej či bývalý disident Anton Selecký a množstvo ďalších ľudí, ktorí sa (zatiaľ) ešte neboja.

Strach súčasných režimistov z Tisa, ktorý je už 70 rokov po smrti, je priam tragikomický. Ak by mohli, vešali by ho znova, opakovane. Sú to priam deti a vnuci tých čechoslovácko-boľševických mocipánov, čo nám vládnu od roku 1945, a ktorých hlavným cieľom bolo zničenie všetkého národného a katolíckeho.

Napínanie svalov pred kamerami, prenasledovanie pamäti prvého slovenského prezidenta, jeho nenávistné boľševické kádrovanie sa však môže v konečnom dôsledku vypomstiť najmä Ficovi. Svojím amaterizmom a neohrabanou formou totiž vedie k tomu, že ľudom sa začnú otvárať oči a v každých ďalších voľbách budú voliť práve tých, voči ktorým on i médiá tak krvopotne bojujú. A možno odmietnu aj čechoslovácko-partizánske tradície, ktoré režim druhej Slovenskej republiky po zaniknutom Československu kontinuálne (a nepochopiteľne) udržuje a glorifikuje...

MARTIN LACKO

A Havrani sa zlietnu

A nastal opäť magický dátum 14. marec. Noviny, rozhlas aj televízie, štátne aj súkromné, sa predháňajú v dehonestovaní prvej Slovenskej republiky, jej prezidenta, ostatných predstaviteľov štátu, politickej strany a jej existencie vôbec. Scenár sa s pravidelnosťou ročných období opakuje. Priestor na vyjadrenie názoru dostávajú zásadne iba Havrani. Do tejto kategórie je možné zaradiť prevažnú časť historikov poznačených budovaním socializmu, ktorí v súčinnosti s komunistickou stranou deformovali povedomie obyvateľstva od útleho veku. Písali učebnice, tvorili podklady pre žalobcov, zúčastňovali sa na politických procesoch a čistkách. Prežili všetko. Vyslúžili si pochvaly, diplomy, ocenenia, vyznamenania. Vychovávali svojich nasledovníkov. Kto sa dnes pozastaví nad ich vzdelaním, jazykovým vybavením, schopnosťou a možnosťami študovať dokumenty v origináloch. Nad ich kariérnym rastom? Kto spočíta, koľkokrát otočili kabát? Ich publikačná činnosť je často zahalená pavučinou tajomstva.

Viem, je nemožné vysvetliť slepému od narodenia, ako vyzerá žltá farba, ale prečo sa o to aspoň nepokúsiť? Prečo je nutné každého, kto sa snaží zverejniť pravdu, okamžite spacifikovať, zosmiešniť či znemožniť? Je nepochopiteľné, že sa za viac ako 70 rokov nenašiel pre žiadnu politickú garnitúru relevantný dôvod hľadať objektívnu pravdu. Kde hľadať príčinu? Žeby sa za celú dobu nezmenil politický systém? Doteraz som nevidel publikáciu, diskusiu, alebo aspoň pozornosti hodnú verejne prezentovanú úvahu o zločinoch boľševickej krutovlády a jej odchovancoch - komunistoch. Poznáme heslo komunistov „dostať sa k moci akýmkoľvek spôsobom a nepustiť ju za žiadnu cenu“. Žeby platilo doposiaľ? Asi áno. Stále viac faktov vychádza na svetlo aj v súvislosti s „nežnou revolúciou“.

Hovoril som o farbosleposti, ale mám na mysli lásku k vlasti, lásku a úctu k vlastnému štátu, ochote sa za tento štát postaviť voči každému, kto by sa snažil ho pošpiniť či silou ohroziť. To pre príslušníkov iných národov platí v každodennom živote. Sme hrdí na športovcov, ktorí sú ochotní pre reprezentáciu obetovať zdravie, rodinný život a nie raz aj svoju budúcnosť. V minulosti každý zdravý muž prisahal na svoju česť, že bude brániť vlasť. Aj preto bolo potrebné zrušiť armádu. Čo všetko už vykonali Baskovia, Katalánci, Kurdi, aby svoj štát získali. V prvej Slovenskej republike muži narukovali a bojovali proti vražednému politickému systému, proti boľševizmu. Jeho tvár demaskoval už Milan R. Štefánik, a to bol tento režim iba v počiatkoch. Na vlastnej koži dôsledky boľševickej revolúcie pocítili naši dedovia a otcovia hneď po vojne a ešte mnoho rokov potom. Dodnes sa „renomované“ štátne historické ustanovizne neobťažovali odkrývať pravdu. Nevšimli si asi, že je tu opäť aj ich vlastný slovenský štát. Možno pohrobkovia bývalého režimu nemajú odvahu prefarbiť svoje mimikry. Zato každého, kto sa len hláskom zmieni o pozitívach prvej Slovenskej republiky, dokážu pranierovať. Videli sme to aj vo večernej diskusii 23. februára na TA3. Predseda Matice slovenskej – ekonóm, bol redakciou súkromnej televízie postavený proti riaditeľovi múzea SNP, profesionálnemu historikovi. Diskusiu viedol moderátor bez hlbších znalostí historických faktov, ktoré získal ešte v komunistickom školstve na hodinách MRH; snažil sa síce o akési vyváženie, ale neúspešne. Nepozastavil sa nad faktom, že štát, ktorý vojnu vyvolal, existuje, že štát ktorý vojnu vyhral, krutou rukou ovládol územie svojho vplyvu, vraždil aj po vojne, a tiež až do čias nedávnych existoval.

Ale späť k téme. Spoločný štát Čechov a Slovákov zle začal. Vznikol 28. októbra 1918 v Prahe, keď Český národný výbor vydal „Zákon o zriadení samostatného Česko-Slovenského štátu“. Vykonali to bez vedomia a teda aj bez účasti Slovákov. Na čelo sa postavil T. G. Masaryk. Ani jeho postoj k Slovákom nebol priaznivý. Ako príklad uvediem jeho dvojtvárnosť. V roku 1915 založil Radu českých krajín a v tom istom čase Slovákom sľúbil úplnú samostatnosť s vlastným snemom, no britskému ministrovi zahraničia odovzdal memorandum „Independent Bohemia“ v ktorom okrem iného píše: Slováci sú Česi, napriek tomu, že svoje nárečie používajú ako spisovný jazyk. Jednoznačne poprel existenciu svojbytného slovenského národa. Urobil to napriek tomu, že oficiálne nová republika vznikla práve spojením Čechov a Slovákov.

Slovákom nepomohli upozornenia, žiadosti, interpelácie, vyhlásenia, prosby ani hrozby. Princíp bol zakotvený v pochybnej logike. Ako prax ukázala, podľa Čechov do spoločného celku nevstúpili dva národy, ale dvakrát viacej Čechov ako Slovákov. Toto šidlo vo vreci pichalo od prvopočiatku a neotupilo sa ani do úplného konca spoločného štátu. Logika nerovnoprávnosti v spojení dvoch subjektov, musí celkom zákonite viesť k rozkolu. Ak si záujemcovia dajú námahu a vyhľadajú si historické fakty, nepochybne veľmi skoro zistia, že na počiatku spoločného štátu bola Pittsburská dohoda. V nej sa nehovorilo o počtoch obyvateľov, ale o dvoch štátotvorných národoch. Prezident Masaryk tento dokument najskôr podpísal, potom zaprel, spochybnil, ale najmä odmietol plniť. Spomínané šidlo vzápätí spôsobilo problém. Na základe počtu občanov jednotlivých národností žijúcich pod strechou spoločného štátu si nemecká menšina nárokovala rovnaké práva a rovnaké zastúpenie v štátnych orgánoch ako Slováci. Ukrivdení sa cítili aj Rusíni. Ani im nová vláda nesplnila čo sľúbila. Česi sa od prvopočiatku v Slovensku aj v Podkarpatskej Rusi správali ako vo svojich kolóniách. Ujali sa vlády na všetkých úrovniach. Obsadili rozhodujúce politické, ekonomické, silové, hospodárske aj kultúrne posty. To sa nezmenilo za celých dvadsať rokoch spolužitia. Slováci sa s takýmto stavom nemohli a nechceli zmieriť. Pokúšali sa zjednať nápravu a treba povedať, že vždy zákonným spôsobom. Preto nie je pravda, že k rozdeleniu v roku 1939 došlo nečakane a spôsobili ho Slováci. Príčina tkvie v chronickej hluchote českej strany. Nikdy sme sa nestotožnili s myšlienkou, že sme Česi (až na výnimky), ani s tvrdením, že slovenčina je nárečie češtiny. Od vzniku spoločného štátu zástupcovia Slovákov viacej ako šesťdesiatkrát na najvyššej úrovni žiadali naplnenie Pittsburskej dohody, a to vždy v zotrvaní v spoločnom celku. Podradné postavenie v štáte sme od prvopočiatku chceli riešiť autonómiou.

Tak tomu bolo aj 29. marca 1938 na pôde česko-slovenského parlamentu, keď J. Tiso, poslanec za HSĽS, opäť žiadal ustanovenie slovenskej autonómie. Neúspešne. Preto 3. júna predsedníctvo HSĽS samo vyhotovilo návrh zákona o autonómii Slovenska, následne ho schválil mimoriadny zjazd strany a poslanci ho 19. augusta v Národnom zhromaždení predložili. Nielen že návrh bol odmietnutý, ale prezident Beneš sa podujal riešiť otázku postavenia Slovákov teraz už oficiálnym priznaním štatútu menšiny!

Spoločný štát v skutočnosti skončil 30. septembra, keď prezident ČSR v Mníchove svojím podpisom spečatil dohodu o dobrovoľnom odstúpení pohraničia obývaného Nemcami, súčasne so splnením všetkých, najmä územných požiadaviek poľskej a maďarskej menšiny žijúcej na území republiky. Slováci aj napriek tomu chceli v spoločnom štáte zotrvať. Minister Matúš Černák opäť požiadal prezidenta, aby prehodnotil svoj postoj k otázke autonómie. Bez jasného stanoviska prezidenta, ktorý mal jednoznačne moc vo svojich rukách, nebolo inej cesty. Zastúpenie Slovákov v zákonodarnom zbore bolo hlboko minoritné, dokonca niektoré slovenské územia zastupovali Česi. Aj teraz bola požiadavka ministra Černáka zamietnutá.

Nakoniec predsa len sa Beneš s problémom popasoval. Prijal demisiu vlády, vymenoval novú vládu na čele s generálom Syrovým a sám 5. októbra podal demisiu. Teraz už ako súkromná osoba odletel do Londýna. Jeho miesto zaujal nový prezident Emil Hácha. Beneš mu gratuloval.

Napätie eskalovalo. Slovenské politické spektrum 6. októbra podpísalo Vyhlásenie o autonómii Slovenska, pražská vláda vymenovala J. Tisa za ministra pre správu Slovenska a menovala ďalších štyroch ministrov. Následne pražský parlament autonómiu Slovenska prijal a zákonom č. 299 uzákonil. V prvých voľbách bolo právoplatne zvolených 63 poslancov do Snemu Slovenskej krajiny. Slováci začali plniť program autonómie. Ako prvý krok ustanovili Slovenský jazyk ako úradný.

Tento stav trval však iba 22 týždňov. Na rokovaní Česko – Slovenskej vlády predseda Beran zrušil legitimitu slovenskej autonómnej vlády, pozatýkal jej členov a rovnaký osud postretol ďalších 250 významných Slovákov. Internovali ich. Po vyhlásení stanného práva správu Slovenska prebrala česká vojenská moc.

Do napätej situácie vstúpila nemecká strana. Hitler 13. marca pozval J. Tisa na rokovanie, a ten po predchádzajúcej porade so slovenskými poslancami pozvanie prijal. Ríšsky kancelár dal na vedomie, že Vojenskou silou vytvorí protektorát Čechy a Morava a J. Tisovi ponúkol možnosť vyhlásiť Slovensko za samostatný štát; v opačnom prípade uspokojí územné a hospodárske požiadavky Nemecka, Poľska a Maďarska. Žiadal rozhodnutie na mieste. Tiso bezprostredné rozhodnutie odmietol. Trval na zákonnom postupe. Slovensko už malo svoj vlastný snem. Hitler privolil. J. Tiso z Berlína požiadal prezidenta Háchu o zvolanie Slovenského snemu. Po prílete do Bratislavy (14. marca) na riadnom zasadnutí oboznámil prítomných poslancov s výsledkami rokovania a požiadal ich, aby z pozície zástupcov slovenského ľudu zaujali stanovisko. Sám nepodal žiaden návrh. Poslanci rozhodli hlasovaním a prijali zákon o samostatnom Slovenskom štáte. Nemecká ríša, ako prvý štát, jeho právoplatnosť uznala. Následne tak vykonalo Maďarsko aj Poľsko a v krátkom slede ďalších 25 štátov.

Slovenský štát v roku 1939 bol vyhlásený zákonne, legálne a právoplatne (na rozdiel od 1. ČSR) v záujme zachovania existencie slovenského národa. Životaschopnosť preukázal v nasledujúcich rokoch, keď dokázal konsolidovať svoju ekonomickú, hospodársku, sociálnu aj vojenskú silu. Výčitky a znevažovanie zo strany neprajníkov sú založené na povojnovom cieľavedomom zamlčovaní a prekrúcaní historických faktov. Boľševická revolúcia zvíťazila aj na našom území. Slovenský štát zanikol. Beneš svojou falošnou politikou dosiahol obnovenie pôvodného štátneho zriadenia so všetkými neduhmi, vrátane nerovnoprávneho postavenia Slovákov. Synergia českého nacionalizmu a komunistického absolutizmu prevalcovala slovenský element. Šidlo vo vreci opäť pichalo, a to až do roku 1993. Pochybujem, že by sa dnes našlo veľké množstvo Slovákov, ktorí by chceli vrátiť koleso dejín späť.

Nie je náležité hodnotiť pomery tých časov dnešnými meradlami, rovnako ako nie je možné velebiť demokraciu Rímskej ríše v čase otrokárstva. Situáciu okolo vzniku a existencie prvej Slovenskej republiky treba otvoriť na fundovaných fórach, najmä však už, bez historikov poznačených bývalým režimom - najskôr u nás doma, neskôr aj na medzinárodnej úrovni. Nepochybujem, že je to možné. Je našou hanbou, že sme sa k tomu doposiaľ neodhodlali.

RENÉ PAVLÍK

Kresba: Andrej Mišanek

Zo skicára Andreja Mišanka

Vyhlásenie

Aktivisti Iniciatívy 2016 so znepokojením vnímajú vývoj v umeleckej oblasti, ktorá sa opäť dostala pod vplyv politických uzurpátorov. Nie tak dávno sme sa rozlúčili s angažovaným umením a dúfali sme, že už sa nikdy neobnoví. Slovenské národné divadlo naštudovalo hru Natálka na základe skutočného príbehu tragédie rómskeho dievčatka v Českej republike. Hra je určená do škôl ako výchovný prostriedok proti extrémizmu, pričom tvorcovia siahli k zneváženiu kresťanského symbolu a podprahovo i prvej Slovenskej republiky. Pýtame sa, o aký výchovný zámer v tejto angažovanej hre ide?

Ďalšie „uvedomelé“ dielo Únos vzniklo s podporou RTVS a teda aj z prostriedkov občanov SR. Únos je „umeleckým“ spracovaním zavlečenia Michala Kováča ml. do cudziny. Toho Kováča, ktorý dostal milosť od svojho otca za podvod na firme Technopol v sume

2,3 milióna USD. Pýtame sa, kam sa Slovenská republika dostala, ak umením oslavuje podvodníkov? Prečo sa na propagáciu tohto filmu zneuctil symbol Slovenskej republiky? Prečo plagát pozývajúci na film pozostáva z dvojkríža s akýmsi ukrižovaným a trojvršia vytvoreného zo smetiska? Prečo prokuratúra nekoná voči hanobiteľom národa a náboženstva?

Podpísaní signatári protestujeme voči podpore takého umenia, ktoré znevažuje cítenie slovenského národa a dokonca sa mu hrubo vysmieva.

V Bratislave 5. marec 2017

SIGNATÁRI INICIATÍVY 2016:
Mgr. Miroslav Šuňal, politológ
Ing. Eva Zelenayová, publicistka
Peter Kašarík, živnostník
PhDr. Martin Lacko, PhD., historik
ThDr. Ján Košiar, katolícky kňaz
Mgr. Anton Čulen, učiteľ, katechéta
Ing. Ján Litecký Šveda, projektant
MUDr. Natália Grausová, poslankyňa NRSR

VÝZVU PODPORUJÚ:
ThMgr. Ignác Juruš, katolícky kňaz
Akad. mal. ‚Dr. , Prof. Stano Dusík, sindonológ, spisovateľ
Jozef Mydla, kňaz
Teodor Križka, básnik, šéfredaktor časopisu Kultúra
Mária Sýkorová, dôchodkyňa, občianska aktivistka
Jozef Šimonovič, umelec, recitátor
Milan Rybársky, dôchodca, občiansky aktivista, predseda MO MS Kremnica
JUDr. Ján Marcinko, právnik, advokát
PaedDr. Mária Marcinková, učiteľka
Ing. Jozef Dečo, predseda pobočky PV ZPKO v Bratislave
Prof. MUDr. Štefan Hrušovský, CSc., Dr.SVS., lekár
Anton Selecký, kresťanský aktivista, publicista
RNDr. Jozef Harcek, dôchodca, občiansky aktivista
Iva Vranská Rojková, spisovateľka a publicistka
Tibor Kvačkaj, dôchodca
Vladimír Gregor, spisovateľ, filozof, knihovník
Doc. Ing. Ján Vlnka, CSc., vysokoškolský pedagóg
Zuzana Garelová, živnostníčka
Mgr. Slavomír Hromada, živnostník
RNDr. Valentín Švidroň, CSc., obč. aktivista
Ladislav Nebus, dôchodca, občiansky aktivista
PaedDr. Sylvia Maliariková, pedagóg
Mária Švecová, učiteľka, pro-life aktivistka

Čo vy za nič nemáte nás?

(Pokračovanie z 1. strany)

Súčasne s hanobením národných hodnôt, prebieha viac otvorený než zahalený útok na Cirkev, na jej predstaviteľov. V poslednom čase sme svedkami, ako pod rúškom dramatického umenia sa zneuctievajú katolícke symboly (hra Natálka), v mene progresívnej filmovej tvorby (plagát propagujúci film Únos) sa hanobí náboženské cítenie veriacich a symbol štátu. V mene pokroku a modernosti sa Cirkvi zalieva dokonca aj podpora verejných akcií a podujatí, ktorých cieľom je obrana kresťanských a všeobecných morálnych hodnôt. Morálnou autoritou o rozvodoch, interrupciách, homosexuálnych partnerstvách a iných vymoženostiach nového svetového poriadku už nie sú teológovia , ale sekulárni mediálni veľkňazi.

Máme celé spektrum politických strán, ktorých vznik a existencia prebieha podľa platných predpisov zákona, ktoré majú svojich demokraticky zvolených poslancov a ktoré sú v očiach zákona rovnocenné. Jedna z ich však akosi neulahodila vkusu tzv. „mienkotvorným médiám“. Zanevreli na ňu, lebo získala viac hlasov, než jej ich prieskumy a prognózy predpovedali a od začiatku odmietala podriadiť sa módnym politickým trendom a vonkajším vplyvom. Médiá stranu buď bojkotujú, alebo referujú o nej len v negatívnom zmysle. Jej poslanci majú síce prístup do parlamentu, ale keď sa zúčastnia na nejakej verejnej funkcii, hneď sa strhne búrka rozhorčenej kritiky namierenej nielen na nich, ale aj na usporiadateľov, ktorí ich pozvali a na účastníkov, ktorí z ceremónie protestne neodišli. A smutným znamením doby je aj to, že rektor univerzity sa pokorne za pozvanie ospravedlňuje, predseda Matice slovenskej sťahuje „kontroverzné video“ z internetu, mestá a mestečká odmietajú poskytnúť strane miestnosť na stretnutie s občanmi. Nad takým konaním anjeli plačú a peklo sa rehoce.

Na okraj takto získaných úspechov iba toto: Ak sa diktátori takejto politickej praxe nazdávajú, že zožali víťazstvo a obrátili na svoju vieru ďalších poblúdencov, je na mieste im pripomenúť, že ich nátlakové metódy sú nielen morálne zvrhlé, ale aj kontraproduktívne. Pretože násilným tlakom vynútené konverzie trvajú len dovtedy kým trvá násilie. A keď sa násilník unaví, alebo jeho pozornosť sa obráti inde, vynútená lojalita sa stratí ako jarná hmla v lúčoch slnka.

Takáto je teda demokracia, tolerancia, humanizmus tých, čo si myslia, že sú soľou zeme a morálnou elitou spoločnosti! V skutočnej demokracii sa idey konfrontujú ideami a nelikvidujú sa zastrašovaním, vyhrážkami, prepúšťaním zo zamestnania a inými diskriminačnými zásahmi proti inovercom. Lebo keď toto nie je politický rasizmus, tak potom ozaj neviem ako to inak nazvať.

Napriek ich donquichotskému úsiliu počet potenciálnych voličov extrémistických strán vzrastá. Naši mediálni žoldnieri však ďalej pokračujú v svojom ťažení a nemajú odvahu pripustiť, že hlavnou príčinou ich neúspechu je nedostatok dôvery. Žurnalisticky by sa to dalo povedať, že „premárnili svoju kredibilitu“. Ľudia im prestali veriť, prehliadli prázdnotu ich argumentov a pochybnú kvalitu ich charakterov. Poznávajú ich minulosť. Vedia, že ich zápal, ich nadšenie za demokraciu, za NATO, ich rozhorčenie nad extrémizmom, sú rovnako úprimné, ako boli záchvaty nadšenia ich bezprostredných ideologických predkov v cu-dzích službách (a v niektorých prípadoch aj ich samých) za svetlé zajtrajšky, za vidiny blaženého života v komunizme, ako boli ich rozhorčené výpady proti imperializmu, kapitalizmu, NATO. Ozaj už je načase, aby sa zamysleli nad históriou overenými slovami, ktoré sa pripisujú americ-kému prezidentovi Lincolnovi: You can fool all the people some of the time, and some of the people all the time, but you cannot fool all the people all the time (Podarí sa ti obalamutiť všetkých ľudí niekedy, niektorých ľudí vždy, ale neobalamutíš všetkých ľudí vždy).

Aby sa všetky tieto protislovenské sily nemohli v budúcnosti vyhovárať, že im to nikto nepovedal, tak sa im to ticho a pre ich dobro predkladá tu: Slováci sú trpezlivý národ, ktorý veľa znesie, ale aj jeho trpezlivosť má svoje hranice. A keď sa pohár trpezlivosti preplní, tak potom – ako varuje anglický básnik John Drydan – Beware the fury of a patient man! Maj sa na pozore pred hnevom trpezlivého človeka!

František Vnuk

Návštevy väzňa

Boli štyri (čo si pamätám) v Mírove, Pankráci a dve vo Valdiciach u Jičína.

Z tej prvej (1954?) z Mírova na Morave si pamätám prudký kopec na ktorý sme sa museli s námahou vyšplhať pred so samopalmi vyzbrojených príslušníkov SNB (Sboru národnej bezpečnosti), ktorí v sprievode štekajúcich vlčiakov arogantne a s krikom pri prehliadke osobných dokladov a batožiny postupne s pohŕdavými pohľadmi vpúšťali návštevníkov stojacich pokorne v rade cez obrovskú bránu impozantnej budovy bývalej olomouckej biskupskej rezidencie (lovecký zámok). Túto návštevu si pamätám aj preto, lebo som ju mal zapísanú v kádrovom materiáli pred prijímačkami na vysokú školu ako závažný čierny bod negatívne ovplyvňujúci kádrový profil .

DRUHÁ NÁVŠTEVA

V marcovom mesiaci r.1958 sme po absolvovaní zimného semestra prvého ročníka boli vyslaní všetci chlapci Zootechnickej fakulty VŠP v Nitre na manuálnu mesačnú prax na školský majetok neďaleko Nitry do Malanty. Ubytovaní sme boli v zanedbanom kaštieli na slamených matracoch na zemi v jednej veľkej miestnosti, v ostatných bolo uskladnené umelé hnojivo a smradľavé agrochemikálie. Rozbité sociálne zariadenia a veľmi komisná strava, kultúra žiadna, iba zvyšky kedysi pekného zámockého parku so zemianskou hrobkou v malej kaplnke. Celé to vyzeralo tak, že i tú polovicu poslucháčov, ktorí prešli hustým sitom skúšok z chémií, matematiky a fyziky chcú otestovať na odolnosť a overiť si ich kádrový profil. Poľnej práce v tom čase veľa nebolo, a tak nás štyroch Jana B., Karola B.a Milana Sz. Šamíka určili na prácu pri kydaní ovčieho hnoja, ktorý sa v starej maštali za asi desať rokov nahromadil až po povalu. Táto ťažká, otrocká práca veľmi rýchlo prestala baviť košického parketového leva Šamíka a s poznámkou: „Ja to.....“ odhodil vidly a odišiel. Pedagogický dozor, asistent Ing. G., poznamenal, že nám osobitne uzná, ak tú maštaľ zvládneme traja. Zvládli sme, až natoľko, že po ukončení praxe pri vyhodnotení dostal Jano B. aj Karol B. verejnú pochvalu i s knihou a Mišo Beňuška dostal pokarhanie a za to, že nemá vzťah k manuálnej práci bude navrhnutý na dekanát na podmienečné vylúčenie zo štúdia. Verejný a ostrý protest Jana aj Karola, že sme rovnako pracovali a kydali hnoj nebol vôbec vypočutý. Pokiaľ som to neskôr ako študijný ročníka sledoval, nestalo sa také už nikomu! Ale stalo sa potom súdruhovi odbornému asistentovi, keď mal ako superkomunista tú odvahu a drzosť ašpirovať na funkciu riaditeľa Výskumného ústavu živočíšnej výroby v Nitre po r. 1989. Bol neúspešný a zostal do smrti síce snaživý, ale len podriadený úradníček.

Bolo mi jasné, že tento postup bol zapríčinený tým, že v čase brigády som dostal pozvánku na návštevu strýka Justína, ktorý vtedy bol presunutý z Jáchymova do väzenia vo Valdiciach u Jičína na nedeľu 10. marca. Vtedy sa pracovalo aj v sobotu a ja som si musel vypýtať od súdruha vedúceho voľno na sobotu a nedeľu, čo som aj dostal pod zámienkou, že musím ísť do Čiech navštíviť ťažko chorého otcovho brata. Samozrejme, že oznámenie z väznice o návšteve odsúdeného za velezradu bolo v Nitre skôr ako ja, preto asistent dostal zrejme tvrdé pokarhanie od straníckej organizácie a tak mi to vrátil ako mohol. Zaujímavé, že ďalšie návštevy vo väzniciach sa do školy nedostali. Mám jediné vysvetlenie, že statočné študijné referentky na dekanátoch už vedeli, čo treba s takýmito informáciami urobiť.

Osobitnú pachuť mala návšteva v Prahe na Pankráci. Tam bol Justín presunutý po Mírove a pred Jáchymovom. Neviem prečo, či ako svedok pri inom procese? Dosť na tom, že sme dostali pozvanie a cestovali sme s mojom mamkou. Z Topoľčian motorovým rýchlikom o 17 hod. do Brna, tam sme presadli na pražský rýchlik na Willsonovo nádražie, odtiaľ taxíkom na Pankrác okolo 9. hod. Ešte dosť pred návštevou. Po identifikácii nás príslušník upozornil, že Justín nemôže prijať návštevu. My sme ukázali platnú pozvánku a on sa len uškrnul: „Nemúže, je v korekci“. Na náše nechápavé pohľady povedal : „Nelze, je v samotce deset dnú“. No ale my sme celú noc cestovali. „Měl by líp spolupracovat, řeknete mu to!“ Podal nám čistý list papiera a ceruzku s poznámkou, že mu môžeme napísať. Mamka napí-sala: „Justínko, celú noc sme nadarmo cestovali. Chceli sme Ťa vidieť, ukázať fotografie. Nevadí. Drž sa!“ On vedel, čo má robiť! My sme to slovo NELZE dobre poznali. Tak zneli takmer všetky odpovede od väzníc, súdov až po prezidentskú kanceláriu na naše žiadosti o milosť, návštevy, listy, balíky a pod. „Nelze vyhověti!“

TRETIA NÁVŠTEVA
VO VALDICIACH PRI JIČÍNE

Včasné chladné slnečné nedeľné ráno. Väzňov väzenskí dozorcovia privádzajú po jednom k stolom, ktoré sú prikryté bielymi papierovými obrusmi a pri ktorých v napätom očakávaní sedia celonočným cestovaním unavení návštevníci zo Slovenska. Stoly sú rozmiestnené pod klenbami vnútorných obvodových chodieb bývalého kartuziánskeho kláštora, najprísnejšej rehole Cirkvi. Pracovné prostredie brusičskej dielne so strýkom zdieľal i spišský diecézny biskup Ján Vojtaššák a tajný biskup Ján Ch. Korec, dielňa dostala čestný titul Vatikán.

Švagriná uväzneného kňaza postrehla reflexívne, uhýbavé pohyby väzňa pri každom pohybe bachara a naivne sa pýta: „Justínko, bijú ťa tu?“. Okamžitou odpoveďou je jeho typický, previnilý úsmev: „Nie, vôbec nie!“ prezradilo ho len nervózne žmolenie väzenskej bielej čiapky a že klamať sa nemá!

Bolo to už po kritike stalinizmu v Sovietskom zväze, keď aj svetová verejná mienka pochopila a uverila, že nielen v nacistickom Nemecku, ale aj v ľudovodemokratickom Česko-Slovensku sú koncentračné tábory a kto a za čo v nich sedí. Zavládla všeobecná snaha vylepšovať „ľudskú tvár“ režimu. Tu je toho falošná idylická ukážka.

Uprostred vnútorného nádvoria bývalého kláštora na dominantnej kostolnej veži pravidelne odbíjajú hodiny a uprostred veľká hromada úlomkov krištáľového skla so sotva viditeľnými stopami zbrúsenej kože a krvi väzňov, vyrábajúcich krištáľové lustre, poháre, popolníky a vázy. Vedľa kopy skleného odpadu je malé drevené pódium, na ktorom vyhráva väzenská kapela celkom slušne Straussove melódie. Pri kulise tejto hudby, odbíjajúcich hodín, zosýpania sklenených, v slnečnom svetle trblietajúcich črepín sa odohráva smutná fraška v podobe cynického oznámenia návšteve, že žiadosť o amnestiu bola opäť zamietnutá (už tretíkrát) lebo tá sa týkala iba kriminálnikov, a nie politických (štátnych). Nuž niekto možno uveril, len škoda, že i dnes!

Po rokoch, keď vďační farníci darovali svojmu dekankovi k 50. výročiu kňazstva súpravu vtedy veľmi trendových krištáľových pohárov, sa nikdy nedozvedeli, prečo tento vzácny dar až tak nepotešil.

NORBERT BEŇUŠKA

Prosba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme,
že viacerí z vás
reagovali na prosbu redakcie
a podporili vydávanie
nášho časopisu Kultúra.
Prosíme, nepoľavujte
v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN
SK6909000000000170427664

Z vernosti Pravde

Vládnej politike musí to už veľmi zle ísť a všetky znaky to sa pozdávajú ukazovať, že celá tá koaličná kára prišla do závozu, keďže sa už chytajú radikálnych hesiel protikatolíckych.

Rozpisujú sa o tom časopisy, že v takzvanej „päťke“ prešiel už návrh na zotrenie všetkých doterajších sviatkov v tej miere, že len Vianoce a Sviatok sv. Štefana, Veľká noc a druhý deň, Turíce a druhý deň, sv. Cyrila a Metoda a deň Jana Husa, 1. mája a 28. októbra budú zasvätenými sviatkami, ostatné ale všetky budú zrušené. Čo inými slovami znamená, že na všetky naše katolícke sviatky, ako sú: Sviatok Troch Kráľov, Nanebovstúpenie, Božieho tela, všetky naše Mariánske sviatky, sviatok sv. Petra a Pavla a všetkých svätých budú úrady úradovať, školy vyučovať, v dielňach sa bude robiť, kdežto na horeoznačené sviatky, zvlášte ale na deň 1. mája, 28. októbra a na deň Jana Husa bude všetko stáť, bude a musí všetko sláviť, lebo tak sa to páči našim pokrokárom.

Krv sa začína v človekovi búriť, keď nad týmto rozmýšľa, lebo nevie si dať dostatočnej odpovede na otázku: prečo musí toto byť takto? Či len preto, aby pokrokári preukázali svoju moc, že môžu a chcú ponížiť katolíkov v republike žijúcich? A či ich vskutku vedie tá diabolská zášť proti katolicizmu, ktorý nielen ponížiť, lež i zničiť chcú? Inej príčiny nemôže človek nájsť, akokoľvek rozmýšľa nad všetkými dôvodmi vládnou tlačou predostieranými. Lebo neobstojí ten dôvod, že však sviatky tieto sú i Svätou Stolicou zrušené.

JOZEF TISO

Boj o naše sviatky

Neobstojí preto, lebo nie sú zrušené. Niektoré z týchto sviatkov vôbec neboli zrušené, iné zasa ako sviatky Mariánske u nás na výslovnú žiadosť katolíckeho ľudu Sv. Stolica ako sviatky nám ponechala ovšem, že nestiahla všeobecnú svoju úľavu pre celú cirkev udelenú. Keď sa teda pokrokárski vodcovia ešte i na cirkevný zákonník odvolávajú, podlého farizejstva sa dopúšťajú, ak len nechceme povedať, že vedome nepravdivých dôvodov upotrebujú! Lebo však, či to nie je farizejstvo, odvolávať sa na cirkevný zákonník, ktorý vôbec neuznávajú? A možno predpokladať, že by nevedeli o ústupku Sv. Stolicou nám udelenom? Len ľuďom o veci úplne neinformovaným môžu s poukazom na cirkevný zákonník dôvodiť; lebo však je to nejaká úcta alebo poslušnosť voči cirkevnému zákonníku, keď zamýšľajú zrušiť i také sviatky, ktoré ten istý cirkevný zákonník svätiť nielen dovoľuje, ale rovno a pod ťarchou ťažkého hriechu prikazuje?! Nie uplatnenie cirkevného predpisu a nie prispôsobenie sa k cirkevným príkazom leží teda vladárom našim na srdci, lež dačo inšie. A to inšie musí byť také kalé, také podozrivé, že boja sa s tým otvorene výjsť na svetlo, preto sa oháňajú ešte i cirkevným zákonníkom! Keď sa ale oni nechcú otvorene priznať k svojim kalým úmyslom, nuž povieme to my, aby katolícky ľud videl čisto a jasno: Ide im o oslabenie katolíckeho povedomia, ktoré sa práve sviatkami udržuje a povzbudzuje! Ten istý smer, ktorý chce zlaicizovať, t. j. od kresťanstva odlúčiť školu, súdy a verejný život, ktorý nevie strpieť to, že kde-tu je ešte kríž alebo socha svätého na ulici, že kde-tu ukáže sa náboženstvo navonok, že pred súdom stojí znak kríža, že sú cintoríny krížami ozdobené, ten smer teda, ktorý toto všetko odstrániť chce a preto žiada zoštátnenie škôl, odstránenie kríža zo súdnych siení, preto rozširuje spaľovanie mŕtvol, ten istý smer chce i zrušenie sviatkov.

Pritom ale, že zrušuje naše sviatky, zavádza nové a z toho vidieť, že nejde im o to, na čo sa odvolávajú, že veľa je sviatkov, málo sa robí, treba teda zrušiť sviatky, aby sa viac pracovalo. Na jednej strane zrušuje sviatky, na druhej ale nové zavádzajú, lenže: zrušujú sviatky naše a zavádzajú cudzie; zrušujú sviatky, ktoré majú za podklad ideu a vysokú myšlienku obrodzujúcu, a zavádzajú „sviatky“ bez všetkého obsahu, bez všetkej myšlienky aspoň takej, ktorá by povznášala duševnosť ľudí. Ku sviatku nie je dosť len zastaviť prácu; aby sviatok bol opravdivým sviatkom, treba vtedy, keď odpočíva telo, prácu dať duši: treba vtedy povzniesť a zbodriť ducha. Čím si to ale mienia učiniť naši noví reformátori? Tým, že je ráno budíček, že sa potom drží viac-menej štvavé a triednym bojom naplnené zhromaždenie, že sa ľuďom dáva príležitosť hulákať a do krčmy ísť sedieť, tým sa duch nepovznesie a národ nevychová! Aby bol sviatok sviatkom, k tomu treba ohňa zniesť do sŕdc ľudských, ohňa lásky k Bohu a k blížnemu, ohňa cnosti a statočnosti, ohňa poctivého občianskeho života – toto ale len cirkev katolícka dáva so svojimi sviatkami! Že tento zdroj poctivosti občianskej naši vladári vyhasiť chcú, nemožno to pripisovať ničomu inému, len zaslepenej zášti proti katolicizmu. Sebe neosožia, národu neprospejú, človečenstvu zrušením sviatkov nič pozitívneho neprinesú, iba len škodia. A chcieť škodiť – robiť niečo s úmyslom poškodenia, nachádzať záľubu v tom, že ničí a škodu robí niekomu, to je už skutočná diabolská zlosť!

No nie sme ešte tak ďaleko! K zrušeniu našich katolíckych sviatkov máme slovo aj my katolíci a preto sa pýtame vládnej väčšiny, ktorá si pred svojím neslávnym rozkladom trúfa ešte naposledy kopnúť do katolicizmu: kto vás poveril týmto? Od koho ste dostali mandát k takýmto návrhom? Radi by sme videli medzi sebou tých ľudí, ktorí by sa hlasovaním osvedčili, že oni sú za zrušenie sviatkov katolíckych a že sú za sviatky nové, menovite že sú za sviatky Husa?

Preto v mene katolíckeho ľudu slovenského verejne vyzývame vládu, aby vypísala voľby a nech sa hlasuje pod heslom: Čo chcete ľudia: sviatky katolícke, alebo husitské? Nech nariadi vláda aspoň plebiscit a bude vidieť opravdivé zmýšľanie národa! Dnešná väčšina ale nemá práva v mene národa hovoriť, lebo vôbec nie je väčšinou, lež ohromnou menšinou, a po druhé: so zrušením sviatkov nik ich nepoveril. Keď má byť už tomu tak, že všetka moc pochádza z ľudu, nuž nechže prehovorí ten ľud! My katolíci sa tej mienky toho ľudu nebojíme, my tú mienku ľudu rešpektujeme, za to ale vykrikujú na nás, že my sme tmári, my sme reakcionári, my vraj by sme radi ten ľud zotročiť – kdežto oni, ktorí si netrúfajú sa toho ľudu opýtať, alebo snáď o mienku toho ľudu ani nestoja, oni sú osvietení, pokrokoví, demokrati a rytieri slobody! Je v tom kus pravdy, že najväčšie zločiny proti slobode sa páchali vždy v mene slobody! Koľko sa hlása i u nás tá sloboda a jaká všelijaká tá sloboda sa rozhlasuje – a nešliape sa snáď nikde tak hrubým spôsobom sloboda, ako práve u nás.

V mene slobody svedomia si svoje svedomie zotročiť nedáme!

Sviatky naše katolícke sú nám dedičstvom otcov našich, sú nám zdrojom svetla a utuženia duševného, preto sa ich nezriekneme!

Slovák týždenník,
r. 5, 1924, č. 23a, str. 1-2

ANTON SEMEŠ

Vývoj Cirkvi so vzťahom k Slovensku (1.-21. storočie)

Slovenský národ bol v svojich moderných dejinách dvakrát vystavený odnárodňovaniu – asimilácii: maďarskej a českej. Jednu predstavoval Koloman Tisa a druhú Masaryk. Naši vnuci neuveria, že obidvaja neuznávali slovenský národ za svojskú individualitu. Dnes sme múdrejší a poznáme zákulisie: „Hanobiť národy môžu beztrestne iba tí, čo majú za sebou murársku lóžu.“ Téza znela: „Odnárodniť a odkresťančiť!“

Dnes musíme vynaložiť úsilie nedať nikomu začiatky našich dejín. Sto rokov to pomaly bude, čo česká historická škola na Slovensku učí, že naši predkovia sem na stredný Dunaj prišli na prelome 4.-5. storočia. Dôkaz nikdy neuviedli, lebo ho niet. Históriu si zamieňali za šovinistickú hystériu. Aj maďarská historická škola, aj česká, vedeli, že to nie je pravda. Začiatky našich dejín zatajovali a poznali ich dobre. Obidve nácie na konci 19. storočia vyslali do vatikánskych archívov vedecké kapacity, aby „prevŕtali“ archívy a kódexy. No vypísali len to, čo sa im hodilo. Z Veľkomoravských legiend vedeli, že naši predkovia sa v liste zaujímali o zavretého arcibiskupa Metoda v Nemecku a v tom liste argumentovali, že „naši otcovia (predkovia) prijali vieru od svätého Petra.“ A vedeli, že to spublikoval aj kňaz Juraj Papánek v dejinách Slovákov – HISTORIA GENTIS SLAVAE. Navyše, boli známe a spublikované dva listy pápežov: Jána VIII. a Jána IX., že Rím od začiatku kresťanstva učil viere našich predkov. Papánek dokonca vysliedil v prameňoch aj mená dvoch vedúcich misie od apoštola Petra – Juvencia a Syra. Žiaľ, aj najnovšie Slovenské dejiny (2016) opakujú o príchode našich predkov len historickú lož o 4.-5. storočí. Pražská marxistická škola si tu vychovala svojich nedoukov. Nemajú pramene, nemôžu ich čítať, lebo nevedia po latinsky. A keďže už máme aj najnovšiu genetickú metódu – DNA od amerického vedca Luigiho Cavali Sforzu, tak vieme, že naši predkovia prišli na stredný Dunaj na začiatku Mladšej kamenej doby. Priestor na usadenie si rozdelili na chotáre a každá veľkodedina mala vo svojom priestore aj slanisko. Keď to zhrnieme, tak do syntéz slovenských dejín musíme vkľúčiť aj ich predkristovské písmo črty (obrázkové) a rezy do hliny, do kovu, do dreva i kôry (Rusko). V Medenej a Bronzovej dobe to potrebovali kvôli obchodu. V kontakte s Grékmi a Latínmi začali používať ich abecedy.

Rímske posolstvo od apoštola Petra dostalo povolenie za kráľa Vannia pred rokom 50 usadiť sa v Nitre Pod Zoborom a prebrať pohanské Perúnovo božište. Tí misionári boli z južných Slovanov (Illyricum) a znalí nášho jazyka. Navyše sa misie posielali len mimoriadne nadaných kňazov – charizmatikov. Naši predkovia zachovávali na svoje časy morálku a najmä manželskú vernosť. Preto v dávnejších dobách sa po smrti manžela dali usmrtiť aj manželky, aby na druhom svete – v ktorý verili – boli spolu v raji. Na Zobore v tom posvätnom háji pri prameni potoka začala nová kresťanská bohoslužba namiesto Perúnovej. Prestalo čarovanie a veštenie pohanských žrecov. Nitrania a okolie prijímali nového ducha doby. Brali na vedomie, že toto nové náboženstvo je náboženstvom hrdinov (mučeníkov). Hriechy začali považovať ako krátke chvíle radosti, ktoré prinášajú dlhé roky starostí (vraždy a zbojstvá). Takto sa staré pohanstvo v dušiach nových veriacich začalo dvíhať do nadprirodzena. Prijímali nové pravdy, na ktorých stojí svet: pravdu, pravdovravnosť, spravodlivosť a pokoj.

Na Zobore začali krsty dospelých aj mládeže. Prijali vieru, že krst a smrť je narodením pre nebo. Birmovku brali ako znak kresťanského dozrievania a Eucharistiu ako nebeský pokrm. Spoveď považovali za odbremenenie duše od výčitiek hriechov a pomazanie chorých ako prípravu na odchod do večnosti. Tak po nedeliach a veľkých sviatkoch na Zobore začali piesňami zvelebovať trojjediného Boha, vyznávať ho a ďakovať mu za dary života. Misionári starým pohanským piesňam dávali nový kresťanský obsah. Z hlbín vekov nám zaznieva prastarý motív: „Služba sa už začína, obeť chleba a vína“ (namiesto „Perúnova hostina“). Starým pohanským sviatkom ponechali názvy, ale dali im novú kresťanskú náplň: Kračún sa stal sviatkom Narodenia Krista, Hromnice sviatkom Očisťovania Panny Márie, Rusadlá (Turíce) sviatkom Zoslania Svätého Ducha. Dni týždňa ostali bez zmeny okrem novej soboty. Pomaly preberali aj latinské mesiace január až december. Utvárala sa nová kresťanská terminológia: svätý, posvätný, svätec, hriech, hriešnik, modlitba, prosba, pokuta, vina, vinník, nebo, pekelník (diabol). Popri tých staroslovenských termínoch priniesli misionári aj romanizmy: kríž, kresťan, krst, krstiť, Ježúš/Ježiš, Žid, anjel, diabol, spoveď, spovedať sa, malomocný a iné. Okrem toho vyše 250 latinských slov. Názvy cintorínov nemenili: Doľišče (dul-hrob), Pláne, Morana, Mŕtva voda, Paľčice, Pekliny, Pečenice, Žarovnica, Žalkovce, Žiare, Žalín, Žaliny, Žalky a iné.

Desatoro prikázaní dlho bolo základňou pastorácie. Dobré príklady v kázňach pomáhali porozumieť prikázaniam, lebo mali obdoby v pohanských zásadách. Išlo predovšetkým o biblizmy:

- akou mierou budete merať, takou aj vám namerajú
- Boh nie je náhlivý, ale pamätlivý;
- lekár lieči, Boh uzdravuje;
- rozum a pamäť sa brúsia cvičením;
- z dvoch ziel vyberať vždy to menšie;
- koniec korunuje každé dielo;
- aký život taká smrť.

A manželstvo i manželskú vernosť naši predkovia pokladali za najkrajší dar života.

Na Zobore od začiatku bola založená aj škola s rímskym tríviom učenia: čítať, písať, počítať. Samozrejme, že s latinskou abecedou a rímskymi písmenami. Do kňazského dorastu priberali len mladíkov s vynikajúcou pamäťou, lebo veľa učiva bolo naspamäť. Do školy chodili aj synovia zemanov a šľachticov. A začali sa podávať základy latinskej reči. Bola to akútna potreba vzhľadom na vazalstvo Nitry k Rímu a na rímske kupectvo. Denne sa opakovalo heslo pre mladých ľudí: všade si dobre počínať.

Za cisára Néra po roku 60 začalo prvé prenasledovanie kresťanov. Veľa kresťanov utekalo do Panónie a cez Dunaj k našim predkom. Naša Cirkev mala neprerušený kontakt s Rímom, listami a osobným stykom cez kupcov a ich pomocníkov z našich predkov. Tak narastal kultúrny a civilizačný stupeň života, ktorý sa romanizoval. Kupci neprestajne v čase pokoja prinášali nové tovary, krajšie a pevnejšie z kovu. Na Zobore mali aj rezbársku dielňu, ktorá dodávala sochy a sošky Krista, Božej Matky a apoštolov, neskôr mučeníkov. Na začiatku 2. polovice prvého storočia dal cisár Néro popraviť apoštola Petra na Vatikánskom pahorku a apoštola Pavla za mestom.

Bohoslužba bola v Ríme aj v celej Itálii prvých 5. storočí v gréckom jazyku. Preto v Nitre používali jej preklad. Výzva „Pane, zmiluj sa“ sa používala v gréčtine: „Kýrie, elejson“. Naši predkovia ešte mali v reči nosovky a tvrdé a mäkké „jery“. Preto Kýrie si asimilovali na Krleš, Kerleš. Kantorov si v chrámoch neskôr pomenovali: Krleši, Kurulesi.

Na Zobore podľa rímskeho zvyku založili aj Kroniku – Letopis. Tam zaznačili začiatky a ťažkosti tejto prvej kresťanskej misie. Kalichy sa používali zo skla alebo zlata či striebra. Prekvapivou novinkou boli čaše a poháre z fúkaného skla. Kvádske kráľovstvo, ktoré vzniklo roku 20 vytlačením zo stredného starého slovenského kmeňa Jazýgov (starých Chorvátov), sa začalo šíriť smerom na východ. Rímsky historik Tacitus nám zaznamenal: „Kráľovstvo Kvádov k roku 70 je už od Moravy po Tisu.“ Misie sa tak isto šírili v nových krajoch. Kňazi získavali sympatie obyvateľstva aj liečiteľstvom podľa rímskych poznatkov. Táto južná civilizácia otvárala starým Slovenom nové obzory. A nezabúdajme, že Cirkev brúsila jazyk našich predkov.

V 2. storočí vypukli viaceré vojny medzi kmeňmi na východnej strane Dunaja a Rimanmi. Rok 148 bol pre Rím významný, lebo oslavovali 900 rokov od založenia mesta Ríma (Romulus a Rémus). Na zvýšenie lesku ríše a Ríma aj časť našej staroslovenskej šľachty videla tie oslavy. Iste to bolo pre nich malé omráčenie. Videli pochodovať vybrané vojenské jednotky v plnej paráde, oslavy na námestiach, kúpele, vodovody a bazáre plné nevídaných tovarov z celej ríše. Najhlavnejšou novinkou bolo zavedenie Nového roku na 1. január oproti starému 1. septembru.

Kresťanstvo nielen v rímskej ríši, ale aj za hranicami tvorilo východisko z pohanských mŕtvych kultov. Obranca viery Tertulián nás informuje vo svojej KNIHE PROTI ŽIDOM, že kresťanstvo v Podunajsku je také rozvinuté, že ho prirovnáva k rímskemu, k hispánskemu, k alexandrijskému, k antiochijskému a palestínskemu. Všade sa za tým tvrdením vyskytujú miestni biskupi. Jednotu s Rímom udržiavali listami a návštevami. Keby nám nepriatelia nepopálili a nezničili Letopisy v Nitre, vedeli by sme oveľa viac udalostí zo života Cirkvi a kráľovstva. V polovici 2. storočia nám alexandrijský astronóm a historik Klaudios Ptolemaios zanechal správu, že všetky kmene v Podunajsku prijali spoločné meno Slovenoi (Sloveni). Okrem toho Rím už tie kmene nenazýva barbarmi, ale germánmi (t. j. susedmi), s ktorými majú mierové a obchodné zmluvy. To našim marxistickým historikom ušlo. Neučili ich to, a prevažne išlo o kmene na strednom Dunaji a premnohé kmene na sever od Sudet a Karpát. Dnes to mnohí historici zamieňajú za Nemcov, za Teutónov a Alemanov. Keď Nemci v 2. tisícročí si podmanili tieto kmene na sever od horného Dunaja, pomenovanie preniesli na Nemcov. Tak boli „germáni“ na strednom a severnom Dunaji premenení na Germánov – Nemcov. Ale to je mätenie termínov. Ani Svätá rímska ríša nemeckého národa v 11. storočí nepoužíva termín germánskeho národa.

Markomani a Kvádi ako aj Chorváti v 2. storočí využili boje Rimanov v Oriente a zároveň preveľký mor v Itálii, a zaútočili na slabé rímske jednotky v Panónii. Orabovali ju o dobytok a zajatcov. Prenikli na juh až k Akvileji. Cisár Markus Antoninus sa vrátil do Ríma a začal organizovať nové vojsko, lebo tretina obyvateľov pomrela na mor. Predal rodinný poklad a do armády bral zo všetkých skupín obyvateľstva. Tak boli zriadené aj kresťanské pluky so svojimi kňazmi. Z Británie po mori, po Rýne, po Mohane a Dunaji sa dalo dopraviť preveľa riečnych člnov so zrnom a bôbmi i mäsom k Viedni. Potom zaútočili na Kvádske kráľovstvo a okrem severných častí mali ho 15 rokov obsadené. Na tom území mali okolo 60 zemno-drevených táborov a predsunutých menších hrádkov - kastelov. Tie mali na starosti prevažne kresťanské pluky. Dokazujú nám to názvy dedín, kde kresťanskí vojaci mali svoje bohoslužby. Za tej okupácie prišlo k pomenovaniu týchto dedín na Kostelany.

Naši vojaci rímskej armáde kládli prekážky a vlákali ich do dolín, ktoré potom zasekli a okupantov pobili. Naši vynikali udatnosťou. Preto ich rímski historici vyznačili. Roku 172 v horúcom mesiaci júli ich na starom Slovensku vlákali do veľkej doliny, východy im zarúbali stromami a odrazili potok na inú stranu. Bol to premyslený taktický trik. V horúčave vojaci a kone nemali vodu. Preto veliteľ légie vyzval pohanských žrecov zo 6 plukov, aby sa modlili o vodu k svojim božstvám. Ale modlitby nezabrali. Potom vyzval veliteľ 7. kresťanský pluk, aby sa modlil ku kresťanskému Bohu o dážď. Bola to pre légiu smrteľná chvíľa. Na modlitbu kresťanov na jasnom nebi sa objavil mráčik, ktorý sa pomaly zväčšoval a začala búrka s prudkým dažďom. Tak nám to opísali historici z Rímskej ríše. No cisár v zázemí to dal nahlásiť senátu do Ríma, že to bolo na zásah pohanského boha Jupitera. Je to vyobrazené v Ríme na stĺpe Marka Antonia. Tam vidíme vyobrazenie našich zajatcov - šľachtu v čižmách a prostých v krpcoch. (Kto neverí, nech tam pobeží!) Zo starého Slovenska odviezli do Ríma preveľké množstvo zlata. Preto cisár Markus dostal prímenie Markus Aurélius (Zlatý). Pretože boli porazené tieto dunajské kmene, tak cisári aj neskoršie po vojnách dostávali od senátu označenie germanicus. Sám Tacitus a Ptolemaios tieto kraje len pracovne nazvali germániami.

V 3. storočí preniklo k našim predkom niekoľko zaujímavých správ: cisár Kaligula udelil všetkým dospelým mužom v ríši riadne štátne občianstvo. Takto sa pokúsil upevniť ríšu (212). Nad Alexandriou v Egypte mali svoje vojenské mesto slovenskí jazdci, ktorých Nitra dodávala Rímu po mierových rokovaniach. Slúžili za žold. Vyslúžili vojaci sa všetci nevrátili domov a pri tom vojenskom tábore založili mesto a dostali pôdu. To mesto si nazvali Nitria. (Roku 1947 bol si vykopávky pozrieť aj Prof Michal Lacko

z Ríma.) Na inom mieste sa v letopisoch uvádza, že cisár Karakala si vybral z našich krajanov urastených vysokých mužov do osobnej gardy. Neraz sa aj obliekol do šiat našich šľachticov, za čo sa mu v Ríme posmievali. Za ďalšieho cisára Alexandra Severa dostali kresťania v Ríme povolenie postaviť prvý murovaný kostol (222).

O tomto mučeníckom období neskoršie napísal sv. Augustín: „Muky ustúpili pred vami a vy ste neustúpili pred nimi. Blažená naša Cirkev! Včera biela vo svojej čistote, dnes odiata do purpuru krvi svojich mučeníkov.“ Správy po kupcoch prišli aj z Paríža. Tam umučili slávneho biskupa sv. Denisa. Cisári - Alexander Severus a Karakala - sa správali tolerantne. Bola to „nová náboženská politika“. Najväčšmi vynikol Filip Arab, ktorý korešpondoval s Origenom v Alexandrii. Za ich éry mnohí kresťania urobili politickú kariéru. Jediný, kto sa vymkol tomuto pravidlu, bol Maximín. Z nenávisti k predchodcovi Alexandrovi Severovi vydal príkaz usmrtiť všetkých kňazov a biskupov. Z tých čias sa preslávila mučeníčka Uršuľa. Smrťou cisára sa skončilo prenasledovanie. Za ďalšieho cisára Décia verejne z kresťanov kliešťami odštikávali mäso a piekli ich na roštoch.

Rímske vojsko nikdy nebudovalo na Morave pri Dunaji vojenské budovy (tábory), ale len smerom na Nitru, kde bolo kráľovstvo, zlatý poklad a v zázemí bane na zlato, na striebro, na meď, na železo, na olovo a cín. Tak sa nám na našej strane Dunaja zachovali základy Kelemancie, rímskeho tábora (Leányvár). Cirkevný historik Paulus Orosius (Hispánia) nám zachoval udalosť k roku 251. V ríši bol pokoj a pápež Kornel zvolal synodu do Ríma. Zúčastnilo sa jej 61 biskupov a z toho dvaja spoza dunajskej hranice: „unus de Subura (Nitra) et alterius de Agria (Jáger v Jazýgii).“ Roku 254 rímski kresťania postavili pri južnej ceste z Ríma kostolík „Quo vadis“ na pamiatku stretnutia Petra s Kristom, keď utekal z Ríma pred prenasledovaním. Pred koncom storočia dal pápež Zefyrín za mestom v tufových kopcoch vykopať prvé katakomby na pochovávanie kresťanov v Ríme. Spravoval ich diakon Kalixt. Po ňom dostali meno. Cisár Severus zachovával pokoj. Mal pod sebou 33 légií. Do osobnej stráže bral urastených ilýrskych (balkánskych) Slovanov. Mal v nich oporu ako Afričan.

Do toho 3. storočia patria aj misie z Nitry za Karpatmi v Poľsku. Zostali na ne mená dedín, odvodené od chrámu - kostola. Zachovalo sa ich 30.

	KRAJ		KRAJ
Kościeniewicze	(BPO)	Kościelec	Kraków
Kościernica	(KSZ)	Kościelec	Legnica
Kościernica	(KSZ)	Kościelec Kujawski	Bydgoszoz
Kościerzyce	Opole	Kościeleczki	Elblag
Kościerzyn	(SRD)	Kościeliska	Czestochowa
Kościerzyna	Gdańsk	Kościelisko	Nowy Sacz
Kościerzynek	(PIL)	Kościelna Jania	Gdańsk
Kościerzyn	(PIL)	Kościelna Wieś	Jelenia Góra
Wielki	(CIE)	Kościelna Wieś	Kalisz
Kościesze	Bydgoszoz	Kościelna Wieś	Wloclawek
Kościeszki	Konin	Kościelnica	Konin
Kościolków	Czestochowa	Kościelnik	Jelenia Góra
Kościelec	Kalisz	Kościelniki Dolne	Jelenia Góra
Kościelec	Kalisz	Kościelniki Górne	Jelenia Góra
Kościelec	Konin	Kościelniki Średnie	Jelenia Góra

Na konci storočia pápež Zefyrín zaviedol zvyk, aby 14 roční chlapci a dievčatá pristúpili k prvému prijímaniu Eucharistie, a to na Veľkú noc. Po celej ríši a za hranicami začali v chrámoch používať mozaikové obrazy Bohorodičky, anjelov a mučeníkov.

Krstili len dvakrát v roku: na Vigíliu Veľkej noci (Biela/Veľká sobota) a na Turíčnu vigíliu (Zoslanie Svätého Ducha). Spočiatku krstili len biskupi. Krstili aj na riekach a v mori. To bolo vecou biskupa. Po svätostánku bola krstiteľnica (baptistérium) druhým významným miestom v chráme. Tam sa krstom stávali ľudia Božími deťmi. Pokiaľ ide o umenie, starovekí umelci zobrazovali predovšetkým mužské telo, a kresťanskí zas vyobrazovali ženy. Nastal posun od antického „hrdinu“ ku kresťanským svätcom. Starý svet vynikal sochárstvom a kresťanský maliarstvom. Svedčia o tom staré obrazy v katakombách, ozdobené krstiteľnice a obradové nádoby. Námety si umelci vyberali z podobenstiev alebo zo zjavenia Krista. Preto: stratená ovca na pleci, symboly vinnej révy, ryby, lýry, palmy, pávy, lode, kotvy, baránky, holubice a kríž. Kresťanov nazývali aj ctiteľmi kríža (religiosi crucis).

Informácie prúdili za Dunaj: biskupovi Gregorovi Divotvorcovi (konal zázraky) sa zjavila prvýkrát v dejinách Cirkvi Matka Božia. Biskupom sa stal vo svojom rodisku – v Neocézarei, v Ponte (Turecko). Keď sa stal biskupom diecézy, v jeho samotnom meste bolo len 17 kresťanov. Keď umieral, mesto bolo už obrátené a ostalo len 17 pohanov. Takáto tradícia šírila sa aj k nám na povzbudenie kresťanov. Matka Božia sa mu zjavila so sv. apoštolom Jánom a tomu prikázala, aby poučoval Gregora.

Z tých čias sa zachovala veta - príslovie: „Čím je duša v tele, tým sú kresťania vo svete.“ Po Zefyrínovi zvolili za rímskeho biskupa diakona Kalixta. Bol to veľmi praktický človek. Narodil sa v Ríme, ale dostal sa do otroctva, z ktorého ho majiteľ ako kresťan prepustil na slobodu. Stal sa diakonom Cirkvi a spravoval katakomby za mestom. Za prenasledovania ho za trest ako biskupa poslali do baní v Sardínii, kde aj zomrel. Kresťania jeho telo odkúpili a pochovali v katakombách. Po jeho smrti nastal pokoj a cisár dal príkaz vrátiť Cirkvi zabavený majetok. V predošlom prenasledovaní umučili aj mladé dievča Cecíliu, ktorá sa stala patrónkou hudby a hudobníkov. Často je zobrazovaná ako „orantka“. V katakombách bolo vtedy na konci 3. storočia pochovaných 40 pápežov a vyše 200 tisíc kresťanov.

Proti bludárom v Cirkvi sa rozšíril spis kartáginského biskupa Cypriána s názvom O jednote Katolíckej cirkvi. Pred koncom storočia ešte boli prenasledovania za cisárov Galla, Licínia a Valeriána. Vtedy v Ríme na rozpálenom ražni upiekli diakona Vavrinca. Navyše, do rozpálenej pece na vápno zhodili zaživa 50 rímskych kresťanov. Tá zvesť obehla celý rímsky a zahraničný svet. Porovnávaním udalostí a praxe Cirkvi vidí sa nám, že biskup spod Zobora na Kornelovej synode v Ríme v roku 251 doniesol odtiaľ vtedy známe ostatky rímskeho mučeníka Hypolita. Na Zobor ho nemohli priniesť nemeckí misionári z Bavorska, lebo Zobor mali po ariánoch od roku 800 v moci benediktíni - glagoláši.

Tesne pred koncom storočia nastúpil na cisársky trón Dioklecián, rodák z Dalmácie. Jeho otec bol cisárskym úradníkom. On sa ako vojak v légiách vyšvihol až do vedenia légií, ktoré ho zvolili za cisára. Po Augustovi druhý dal do poriadku ríšu a rozdelil cisársku moc, aby légie už nemohli voliť cisára. On vládol ako cisár v terajšom Turecku, v Miláne jeho zástupca - cisár pre západ. A obaja mali pri sebe ako nástupcov cézarov. Vyžadoval pre seba božskú úctu, a tak začalo prenasledovanie. Bolo najkrutejšie zo všetkých. Najznámejší z tých čias bol dôstojník z jeho gardy - Šebastián. Narodil sa v Miláne. Stal sa patrónom vojakov so šípom v ruke.

Nový pápež nariadil poriadok pre ordinácie kňazov a konsekrácie biskupov. Každý musel absolvovať postup: ostiarát, lektorát, akolytát, exorcitát, subdiakonát, diakonát a kňazstvo. Rím ostal bez sídla cisára, a tak sa ocitol v rukách rímskeho biskupa ako najvyššej autority.

Dioklecián v prenasledovaní zúril: dal búrať chrámy, páliť liturgické knihy. Na jednej z vojenských výjavov dal porúbať celú kresťanskú légiu. Preveľa kresťanov ušlo na staré Slovensko a v Oriente do púšte. Úradníci sa predbiehali v prenasledovaní kresťanov. V Egypte spálili celé dediny. Pri sčítaní obyvateľstva po odstúpení Diokleciána zistili, že v Oriente zabili vyše 40 tisíc kresťanov a 750 tisíc opustilo dediny a ušli do púští a na samoty do hôr. Celé oblasti ostali vyľudnené. Kresťania to hodnotili ako zápas pekla. Celo-ríšskych prenasledovaní bolo 10. Ostatné boli miestne.

Napriek tejto skaze sa Cirkev tajne obrodzovala. Postupne sa rozšírila sobotná úcta k Panne Márii. Kresťanskí zemepáni dávali svojim poddaným a otrokom voľno v sobotu popoludní, aby si oddýchli od námah a pripravili sa na deň odpočinku - na nedeľu. V Ríme kresťania na uvítanie hostí zaviedli zvyk ponuky syra s olivami. Na starom Slovensku bol prastarý zvyk vítať chlebom a soľou. Krstilo sa v teplých krajoch v baptistériách – v murovaných bazénikoch. Na severe za hranicou sa krstilo polievaním hlavy vodou. Len pri veľkých sídlach boli baptistériá.

Roku 306 na západe v Británii vládol západný cézar Konštantín Chlorus. Na jeho miesto nastúpil jeho syn Konštantín. Novými cisármi sa stali: na západe Konštantín a na východe Galérius. Prvý edikt o slobode kresťanov vydal na východe Galérius. Proti Konštantínovi sa v Ríme vzbúril Maxentius a Maximín. Preto sa dal proti ním na pochod cez Alpy do Ríma. Tam v bitke na tiberskom moste 29. októbra 312 zvíťazil a rímsky senát mu udelil titul „Augusta“. O rok vydal spolu s východným cisárom Licíniom v Miláne povestný edikt o slobode kresťanov (313). Bol len rozšíreným Galériovým.

Sám Konštantín sa narodil v terajšom bulharskom meste Niš. Jeho rodičia mali kresťanské služobníctvo a syna viedli k tolerancii. Východný cisár začal prenasledovať kresťanov a Konštantín ho v boji porazil. Tak sa stal autokrátorom - samovládcom. Začal uvádzať do praxe milánsky edikt: sláviť nedeľu ako deň Pána (Dies Dominica), zachovávať piatok ako deň kríža, Židia nesmeli mať kresťanov za otrokov, zrušenie trestu ukrižovaním, prepúšťanie otrokov v chráme (prítomnosť biskupa), starosť o hygienu vo väzniciach, zákaz prostitúcie, zákaz gladiátorských zápasov, ale ponechať otroctvo v ríši ako trest za delikty. Cisár dal postaviť nové hlavné mesto pri Bospore.

Roku 330 prebehol chýr o otvorení NOVÉHO RÍMA (Carihradu). Cisár dal nové hlavné mesto zasvätiť pod ochranu Bohorodičky. Cisárovo meno mali kresťania všade v úcte a modlili sa zaň. Celým menom sa volal Constantinus Flavius Valerius (275-337). Pred smrťou rozdelil ríšu na štyri časti: na Východnú (Carihrad), na Balkánsko-Ilýrsku (Sirmium), na Italskú (Miláno) a Galskú (Trevír). Zaviedol dynastický systém (nástup synov na trón). Carihrad bol založený na siedmich vŕškoch ako starý Rím. V jeho priestore Konštantín zvíťazil nad Licíniom. Mesto bolo postavené v priebehu piatich rokov (326-330). Tým Konštantín pokračoval v tradícii postaviť mesto, kde sa konalo víťazstvo nad nepriateľom. Hranice mesta ako pohanský Pontifex Maximus vyznačil symbolickou brázdičkou pomocou rituálnej kópie sediac na koni. Pritom sa zúčastnili aj pohanskí kňazi. Pretože senátori sa zo starého Ríma odmietli presťahovať do Nového Ríma, tak menoval za senátorov Grékov. Tým bol položený základ oddeľovania východu od západu ríše. Pre senátorov dal vybudovať štátne reprezentačné prepychové vily. Do Carihradu sa sústreďovali zdroje z celej ríše.

Mesto zásobovali vodou akvadukty v potrebnej miere. Množstvo kúpeľov a vodotryskov okrášľuje toto mesto dodnes. Cisár dal na konskom závodisku postaviť pohanský chrám Dioskurov. Uprostred hlavného námestia dal postaviť vysokánsky stĺp, na ktorom mal postavenú svoju sochu a vedľa seba mestskú bohyňu. Pri stĺpe sa konali pohanské bohoslužby pod holým nebom. Cirkev bola v tej veci bezmocná, lebo cisár nebol ešte pokrstený. Nadŕžal kresťanom i pohanom. Stále bol hlavným pohanským kňazom - Pontifex Maximus. V celom meste vedľa kresťanských chrámov boli postavené aj pohanské. Majitelia domov a víl dostávali od cisára zadarmo obilie pre svoju potrebu. Posvätenie - otvorenie mesta bolo určené na krásne májové dni (11. máj 330). Cisár začal používať titul: cisár Rimanov - Imperator Romanorum. Kupci rozšírili po ríši i za hranicami nový peniaz - zlatý solidus, ktorý dal cisár raziť v carihradskej mincovni.

Roku 320 prišla správa aj na stredný Dunaj, že cisár Konštantín daroval v Ríme pápežovi Silvestrovi Lateránsky palác s bazilikou. Tam bývali pápeži vyše tisíc rokov (potom prešli do Vatikánu k hrobu svätého Petra). Nové baziliky dal cisár postaviť aj vo Svätej zemi ako aj inde.

Roku 332 prijal 40 tisíc Gótov na svoje územie ako federátov, ktorí mu poskytovali vojakov. Roku 337 mal Konštantín 64 rokov a ťažko ochorel na všelijaké neduhy. Preniesli ho do jeho zámku v Achyróne neďaleko Nikomédie. Dal sa pokrstiť od svojho priateľa, od dvorného historika Euzébia - ariánskeho biskupa. Pokojne umrel a v zlatej truhle ho previezli do Carihradu, kde ho pochovali v Chráme dvanástich apoštolov, ktorý on dal postaviť. Tento biskup Euzébius roku 340 konsekroval na biskupa v Carihrade gótskeho kňaza Wulfilu. Ten bol činný 50 rokov medzi Gótmi. Ako pravoverný sa neskôr stal ariánom. Potom dal zostaviť pre súkmeňovcov vlastnú abecedu a preložiť Bibliu do rodnej reči. Staroslovenskí ariánski biskupi dali zostaviť tiež novú abecedu - glagoliku a preložili Wulfilovu bibliu do slovenskej reči. Tú používali neskôr pri rekatolizácii slovanských kmeňov aj glagoláši z Dalmácie.

Po ariánoch nám na starom Slovensku ostal termín na kostol - Dom Pánov z gréčtiny: cerkev a na spoločenstvo Cirkev. Prebrali to od Wulfilu a ten z gréčtiny - Dom Pánov – „he oikía kyriaké“. Z toho asimiláciou vzniklo: Kirikó, kirkó, kirké, kirikun a nakoniec sa ustálilo na výslednom termíne: Kirche, kirche. Slovania čítali písmeno „K“ ako „C“. U nás a v Čechách ostalo namiesto „Kýrie elejson“ - Kerléš, Krleš a kantori dostali prímenie „kurulesi“.

Za prechodného mieru Cirkev zvolala synodu do Sardiky (dnes Sofia v Bulharsku) a tam medzi iným ustanovila aj trvalé sídla biskupov, arcibiskupov v kniežacích a obchodných mestách (palác a katedrála), aj titulatúru, odvodenú od mesta. Odvtedy biskupi a arcibiskupi majú titul k mestu, ktoré je ich sídlom. Zachovala sa nám správa, že na tej synode sa zúčastnili aj katolícki biskupi z Dácie, niektorí aj z Podunajska a zo Skýtie (dnešná Ukrajina).

(Pokračovanie v budúcom čísle)

STANISLAV MÁJEK

Vznik a význam prvej Slovenskej republiky

Aby sme správne hodnotili vznik a význam Slovenského štátu - prvej Slovenskej republiky 14. marca 1939, musíme vychádzať z medzinárodnej a vnú-tropolitickej situácie. Mnohým sú to veci známe, ale niektorým pánom v diskusii s predsedom Matice slovenskej Mariánom Tkáčom v televízii TA3 to ešte nedošlo a šíria ošúchanú komunistickú propagandu. Preto stručne spomeniem aspoň základné historické udalosti, ktoré predchádzali vyhláseniu štátnej samostatnosti Slovenským snemom 14. marca 1939.

Svetová kríza, rozpínavosť nacistického Nemecka, zlá Benešova politika k národnostiam v ČSR a zrada západných spojencov viedli k Mníchovskej dohode z 29. septembra 1938, keď Č-SR musela na druhý deň odstúpiť Nemecku Sudety. Toho istého dňa dalo Poľsko československej vláde ultimátum - do 12. hodiny 1. októbra odovzdať Těšínsko a časť územia na Spiši a Orave.

Hlinkova slovenská ľudová strana v prvej Č-SR (neskôr len ČSR) viedla dvadsaťročný politický zápas s českými politickými predstaviteľmi o rovnoprávne postavenie slovenského národa v duchu Pittsburghskej dohody. HSĽS a všetky dôležité politické strany na Slovensku prijali 6. októbra 1938 v Žiline v Katolíckom dome Manifest slovenského národa. V duchu samourčovacieho práva žiadali okamžité prevzatie výkonnej a vládnej moci na Slovensku Slovákmi - autonómiu. Na základe tohto Manifestu bol Dr. Jozef Tiso pražskou vládou vymenovaný za ministra pre správu Slovenska a 8. októbra bola vymenovaná autonómna vláda Slovenska na čele s predsedom Dr. J. Tisom. Radosť z autonómie bola zakalená potupnou Viedenskou arbitrážou z 2. novembra 1938. Národné zhromaždenie ČSR 22. novembra 1938 prijalo zákon č. 299 o autonómii Slovenskej krajiny a upravilo názov republiky na Č-SR. 16. decembra sa uskutočnili voľby do Slovenského snemu a vývoj k štátnej samostatnosti pokračoval. Keď sa vývoj neuberal podľa predstáv Prahy, českí politici a generáli sa rozhodli 12. februára 1939 v Nouzově pri Unhošti vojenským pučom obsadiť Slovensko. Prezident Hácha 9. marca 1939 zosadil autonómnu vládu Dr. J. Tisu. V noci z 9. na 10. marca 1939 česká armáda a polícia obsadili dôležité objekty a pozatvárali mnohých politických činiteľov, čo vošlo do dejín ako Homolov puč.

Hitler sa rozhodol ukončiť svoj plán na rozbitie Česko-Slovenska vojenskou akciou Fall grün. Začala sa aj hra o osud Slovenska. Z 11. na 12. marca 1939 sa uskutočnilo neúspešné rokovanie nemeckej delegácie so Sidorom o okamžitom vyhlásení samostatnosti. Napokon Hitler pozval do Berlína Dr. Tisu, aby ho oboznámil s rozhodnutím likvidovať Česko a ak sa Slovensko rozhodne pre samostatnosť, on je ochotný Slovákom zaručiť nezávislosť na základe ochrannej zmluvy. V opačnom prípade ho ponechá svojmu osudu. Oboznámili ho s telegramom, že Maďarsko sústreďuje svoje vojsko na slovenskej hranici, čím naznačili, aký osud čaká Slovákov. Rozhodnutie žiadali okamžite (blitzschnell), ešte z Berlína, ale Tiso to odmietol urobiť a vysvetlil, že tak môže učiniť iba snem. Ešte z Berlína požiadal prezidenta E. Háchu, aby zvolal na 14. marca 1939 Snem Slovenskej krajiny, ktorý po Tisovej informácii jednomyseľne prijal uznesenie, že je za vznik samostatného Slovenského štátu. Ústavným zákonom č. 185 zo dňa 21. júla 1939 bola prijatá Ústava Slovenskej republiky. Bolo to historické zavŕšenie emancipačného vývoja, naplnenie prirodzeného práva na samostatnosť a Slováci dostali príležitosť preukázať svoju životaschopnosť v samostatnom štáte.

Toto sa uskutočnilo v čase tesne pred vypuknutím kataklizmy druhej svetovej vojny, keď sa Hitler rozhodol definitívne vyriešiť aj židovskú otázku, ktorá prešla celou Európou a neobišla ani Slovensko. Dr. Gejza Medrický to nazval čiernou škvrnou na čistom štíte Slovenskej republiky.

Po vojne Slováci prišli o štátnu samostatnosť a „zásluhou“ Benešom uzavretej Československo-sovietskej zmluvy z 12. decembra 1943 vtiahnutí do sféry vplyvu komunistického Sovietskeho zväzu. Nikto sa slovenských občanov nepýtal, či chcú byť opäť kolóniou a žiť pod komunistickým diktátom, lebo výsledok prípadného plebiscitu bol vopred známy.

K obnoveniu štátnej samostatnosti prišlo 1. januára 1993, keď predtým 17. júla 1992 Slovenská národná rada prijala Vyhlásenie o zvrchovanosti Slovenska a 1. septembra 1992 schválila Ústavu SR.

Pre zaujímavosť uvediem niekoľko vyjadrení o tomto období:

Ivan Kamenec pre Slovenský rozhlas 25. 2. 1999 poskytol rozhovor a na otázku Benčíka: „Bola iná, lepšia alternatíva, ako vznik Slovenského štátu 14. marca 1939 ?“ odpovedal: „Podľa môjho názoru v tom čase nebola... Samozrejme ten Slovenský štát v tej podobe ako vznikol, napriek všetkým jeho antidemokratickým prejavom a systému, bol pre tunajších občanov ešte stále relatívne lepším východiskom, ako keby tu bola okupácia.“

Imrich Kružliak 14. marca 1999 v STV oboznámil divákov so stanoviskom Dr. Milana Hodžu, ktorý napísal: ;,Keby som ja býval 13. marca 1939 v Berlíne pred Hitlerom, ani ja by som nebol mohol konať inak, ako konal Tiso."

Historik Ľubomír Lipták tiež na STV 14. marca 1999 povedal: „Je pravda, že už toho 13. marca pravdepodobne, kto už by do toho Berlína išiel, inšie by nemohol spraviť."

Český ekonóm, univerzitný profesor Dr. Alois Matura ako súdny znalec v roku 1946, o prvej SR napísal: „Slovensko dosiahlo hospodárske položenie päťkrát výhodnejšie, než majú české zeme. Slovenské hospodárstvo počas vojny ušetrilo pre finančné hospodárstvo cca tri miliardy päťsto miliónov Kčs. Po švajčiarskom franku a švédskej korune bola slovenská koruna pomerne najstálejšou menou, ktorá mala najmenšie hospodárske riziko.“- Pritom na clearingovom účte s Nemeckom ostalo asi 12 miliárd Sk v náš prospech, ktorý doteraz nebol vyrovnaný.

Hodno spomenúť aj hodnotenie slovenského úspechu Gustávom Husákom v správe moskovskému vedeniu KSČ z 5. februára 1945. Vysoko pozitívne sa vyjadril o hospodárskej situácii, o neobyčajnom vzraste národného sebavedomia. Kritike podrobil Benešovu politiku pod starou firmou česko-slovenského národa. Podrobnejšie o tom píšem v Kultúre č. 4 z 22. 2. 2017 v článku „Aká bola prvá Slovenská republika ?“.

Národohospodár Dr. Ing. Peter Zaťko v roku 1971: „Slovensko dokázalo v komplikovaných okolnostiach zabezpečiť pre svoje obyvateľstvo na vtedajšie európske pomery slušnú životnú úroveň".

Prezident druhej Slovenskej republiky Dr. Ivan Gašparovič v rozhovore pre Hospodárske noviny z 22. januára 2007 okrem iného povedal: „Na Slovenský štát sa však nedá pozerať len negatívne. Ak by nebol Slovenský štát, možno by dnes nebolo ani Slovensko.“

K tomu netreba už nič dodať, alebo predsa zopakujem vyjadrenie Drahoslava Machalu, priateľa aj pána premiéra R. Fica:

„Pre mňa je to skrátka historický fakt: bola to prvá Slovenská republika a my dnes žijeme v druhej Slovenskej republike... Nebola to nijaká republika s prívlastkami, ani vojnová, ani fašistická. Iba Slovenská republika s pozitívami, keď sa uprostred kanonády 2. svetovej vojny na Slovensku žilo relatívne dobre a v pokoji, ale aj s desiatkami chýb a omylov, osobitne som citlivý na komandá POHG! Každá strana musí zľaviť zo svojich zákopových pozícií, lebo inak sa nedohodneme, ani nezmierime, skôr dokaličíme.“

S tým možno len súhlasiť, a preto je potrebné hodnotiť dejiny pravdivo slovenskou optikou, ako to robí každý národ. Vzhľadom aj na uvedené skutočnosti mal by sa deň 14. marec 1939 stať pamätným dňom pre celý národ.

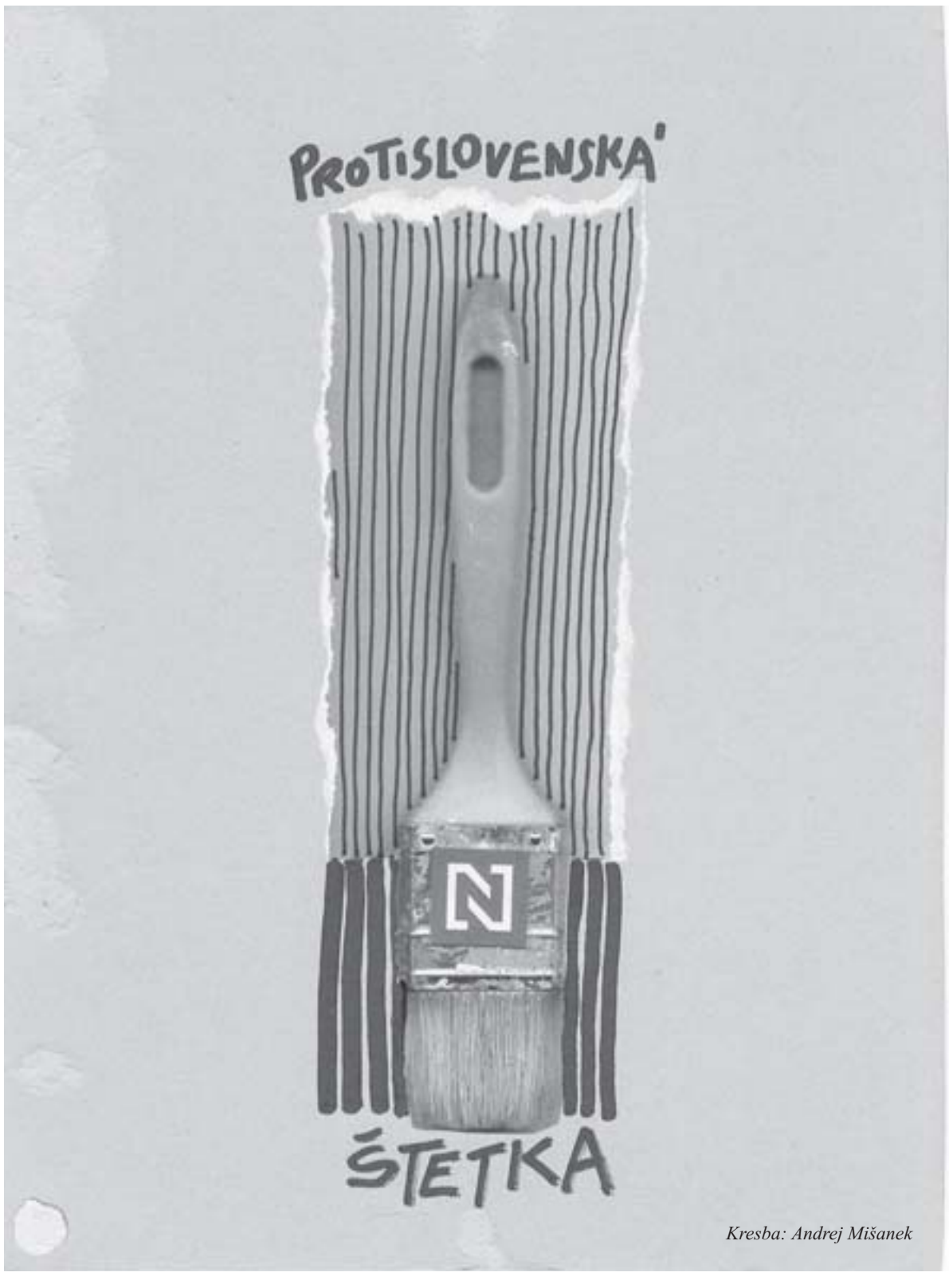

Kresba: Andrej Mišanek

JÁN KONIARIK

Zavrhlo moderné výtvarné umenie logiku a cit? (I)

Akademický sochár JÁN KONIAREK (Voderady 1878 – Trnava 1952), nestor slovenského sochárstva, uverejnil v roku 1938 roku článok Zavrhlo mo-derné výtvarné umenie logiku a cit?, ktorý bol publikovaný dvoch častiach v Slovenskom hlase, ročník 1, č. 142 zo dňa 23. 6. a v č. 143 dňa 24. 6.

Už názov článku prezrádza názor profesora Jána Koniarka na tzv. moderné umenie. Umelec vzdelaný v duchu realisticky orientovaného umenia prezradil, že realistická tvorba núti umelca, aby vnikal „ stále viac a viac do tajov nevyspytateľnosti prírody“ a „... chráni ho pred bezduchým formalizmom a dáva jeho dielu to, čo nás na tomto najviac vzrušuje a udivuje a čomu hovoríme: Krása, Harmónia a Život.“ Článok svedčí o širokej rozhľadenosti autora, ktorá bola výsledkom akademického štúdia v Budapešti, Ríme, Mníchove a desaťročného úspešného pôsobenia v Srbsku. Za Koniarkov testament sa považuje článok Sochár a národ uverejnený v Slovenských pohľadoch č. 122 v 1937 a a prirodzenou súčasťou tohto testamentu je článok v Slovenskom hlase.

Ako uviedol J. Koniarek vo svojom životopise, nezbieral výstrižky a novinárov dlho neprijímal. Môžeme predpokladať, že výzvou pre napísanie oboch rozsiahlych článkov boli mladí umelci pôsobiaci v Spolku svätého Vojtecha, ktorí navštevovali Koniarkov ateliér.

Od roku 1938 do dnešných dní prešlo výtvarné umenie búrlivým vývojom. Koniarkovo vyznanie nestratilo obsahovú aktuálnosť a môžeme predpokladať, že umelec by svoje názory nezmenil. Článok Zavrhlo moderné výtvarné umenie logiku a cit? je dokumentom o názoroch nestora slovenského sochárstva a prispieva k porozumeniu jeho tvorby.

BOHUMIL CHMELÍK

Pokúsim sa v hlavných črtách poukázať na dôležitosť dvoch pojmov – logiky a citu – vo výtvarnom umení. Ale kým by som prešiel k jadru veci, načim sa mi zmieniť sa mi zmieniť o vnútornej podstate, poťažne o vzniku umeleckého diela vôbec.

Ako vzniká umelecký výtvor? Každý námet, ktorý sa rodí v mozgu umelca, musí prejsť tromi fázami vývoja. Prvá fáza je, keď umelec hľadá námet pre svoje dielo. V tomto počiatočnom štádiu býva priamo zavalený celými prúdmi myšlienok, ktoré ako zurčivá voda tečú so všetkých strán, križujú sa, narážajú na seba, vplietajú sa jedna v druhú. Tento myšlienkový chaos býva tým väčší , čím intenzívnejšie pracuje obrazotvornosť umelca. Lež sú prípady, keď – ako sa hovorí - myšlienka razom „blysne hlavou“, je čistá, zreteľná, môže sa hneď technicky uskutočňovať.

Inak vždy musí prejsť k druhej fáze, k filtrácii myšlienok. Umelec tu eliminuje všetky tie podružnejšie predstavy, ktoré len spolupôsobily na jeho fantáziu, koncentruje výraznejšie motívy myšlienkové a formuje z nich myšlienku jedinú, vedúcu (práve tak, ako i v hudobnej skladbe), ktorá sa stáva podstatou jeho budúceho diela. Ak môžeme povedať, že v tejto fáze dostávame sa k ideovej realizácii diela, v tretej fáze, konečnej, prichádzame k realizácii technickej, keď spisovateľ berie do rúk pero, maliar štetec a sochár dláto, aby z mŕtveho kameňa vyčaril zakliatu v ňom formu.

K tomuto výsledku prichádza teda umelec pomerne zložitými prostriedkami, ktoré zahrňujú v sebe abstraktné pojmy: logika, estetika, či smysel pre cit a krásu, ďalej rozkoš a vášeň. Bez nich by sme si vznik pravého umeleckého diela sotva vedeli predstaviť.

Aký zástoj hrajú zmienené pojmy v umeleckej tvorbe? Rozhodujúci! Logika vedie umelca k tomu, aby sa nedopúšťal absurdnosti, aby prírodu pozoroval v medziach jej nemeniteľných presných zákonov, všímal si zmien, ktoré spôsobuje každé hnutie mysle na svalový systém živého organizmu, pozoroval každý i najmenší pohyb, ktorý v zápätí spôsobuje znateľné zmeny na povrchu organizmu, slovom, aby vnikal stále viac a viac do tajov nevyspytateľnosti prírody. Tu sa práve uplatňuje individualita v umení, vytvoriť dielo také, ktoré by nečinilo dojem vernej fotokópie, ale prinieslo niečo vyššie, také, čo je laickému okú skryté, a čo iba umelec musel našim očiam objaviť. Umelec je tu akýmsi rentgenovým prístrojom, vidí viac ako my, obyčajní smrteľníci, čo je vlastne jadrom umenia.

Estetika, či smysel pre krásu, nabáda umelca, aby z pozorovaného objektu vyťažil tú najvyššiu krásu plôch, ladných foriem a línií, ktorými príroda priamo hýri a je ochotná rozdávať plným priehrštím tomu, kto sa k nej sklonil. Rozkoš a vášeň budí u umelca lásku k svojmu dielu, pripúta ho k výtvoru, stupňuje jeho inšpiráciu, chráni ho pred bezdušným formalizmom a dáva jeho dielu to, čo nás na tomto najviac vzrušuje a udivuje a čomu hovoríme: Krása, Harmónia a Život. No, tohto kúzla nemožno dosiahnuť bez týchto psychických prostriedkov, a rozumie sa ani bez prostriedkov výrazových, ktoré sú skutočnou rečou umeleckého diela. Výrazový prostriedok je technika umelcova. Čím je táto technika dokonalejšia, tým je umelecké dielo zrozumiteľnejšie. Je pochopiteľné. že nemienim tým akúsi technickú zručnosť, ale umelecký štýl, spôsob podania, ktorý môže byť rozličný, ale vždy musí sledovať jeden cieľ, musí byť živou rečou umeleckého diela.

Všimnime si teraz dnešného umenia, akými cestami sa ono uberá, aké výrazové prostriedky používa, aké hodnoty vytvára a k akému cieľu speje. Už prostý pohľad na dnešné spotvorené výtvory, formou úbohé, je anatomicky nemožné, chudobné, bez výrazových prostriedkov, presvedčí nás o tom, že v dnešnom modernom výtvarnom umení niet ani stopy po logike, cite a estetike! Dnešný umelec nepotrebuje Michelangela, Rodina, Bistollffiho, nepotrebuje anatómiu – to je vraj pre deti – ani proporcie, ktoré si určí sám, ako sa mu ľúbi. Dnes nieto predpisov v umení, veď dnes nik nezabráni umelcovi, aby soche urobil pravú nohu o 10 – 15 cm kratšiu ako ľavú, a nik mu nezabráni, aby uhnietol z hliny niečo nadmieru neestetické, urážajúce ľudský cit, čosi ako nafúkané pneumatiky, a aby sebavedome vyhlásil, že je to „Venuša po kúpeli“. A len sa opovážte namietnuť, že je to vrece zemiakov! Ukazujú vás, že ste vraj spiatočník, máte vlčiu tmu, ste nemoderný. Aj Rodin bol spiatočník, nuž aj vy s ním, keď si to tak ctíte.

V čom vidím nedostatok logiky v dnešnom »modernom« umení? Začal by som takto: Umelecký výtvor je stelesnená myšlienka, ktorú umelec duševným zrakom už vopred vidí. To znamená, ak umelec zdravým rozumom, esteticky, citove a s logickou zodpovednosťou pozoruje svoj objekt, je vylúčené, aby ho videl telesným zrakom, na základe fyzických zákonov deformovaný, teda nie taký, aký v skutočnosti aspoň v najhlavnejších črtách jestvuje. Na pr. umelec pozoruje v myšlienkach obraz Venuše, teda ideálnej ženskej bytosti, ktorá sa javí našim predstavám ako bohyňa dokonalej ideálnej krásy. Ale videl som Venuše v modernom podaní, ktoré učinily na mňa viac dojem telesných mrzákov, ako telesnej dokonalosti. Kde je tu logika? Takým dojmom zapôsobí dnešný bizarný výtvor nielen na výtvarníka, ale aj na laika. Namietol by niekto, že laik nemá práva kritizovať umenie. No, podľa môjho náhľadu laik je nadmieru oprávnený vyriecť svoju mienku o umení, veď ono nie je len pre úzky kruh umeleckých intelektuálov, ale pre fórum širšie, z ktorého morálnych a hmotných podpôr umenie žije.

Nuž preto aj laik má právo požadovať od umelca dielo také, ktoré podľa jeho všeobecného úsudku zodpovedá jeho predstavám. Počúvam, že laik nemôže rozumieť vyššej reči umelcov. Uvažujte o tom, ako obecenstvo prijímalo a podnes prijíma umenie Rodinovo, a ako kritizuje umenie dnešné. Búri sa, a je predsa všeobecne známe, že upodozrieva dnešných umelcov, ako by si robili bláznov z ľudí. Je teda jasné, že tomu dokonalému, vyššiemu umeniu obecenstvo rozumie a dnešné s nechuťou zavrhuje. Udržiava sa len falošnými tendenčnými kritikami. Postavte priemernému znateľovi sochárskeho umenia pred oči výtvor Rodinova, vedľa neho prostý, vraj srozumiteľný výtvor moderného sochára, a skúmajte, ku ktorému sa prikloní, ktorému lepšie porozumie. Poviem otvorene, že v 99% uverí Rodinovi a nie tomu prostému výtvoru, ako by sa dalo logický očakávať.

Z toho vidno, že klasické umenie, ktoré vysoko stoji had dnešným šlágrom, má v sebe niečo, čím si získava masy, je silné v svojom podaní, je úprimné v svojej lineárnej i formálnej kráse, je živé, lebo je večnou nesmrteľnou schránkou svojho tvorcu. Dnešná sochárska moderna práve svojou prostotou dosiahla opačný účinok. Je nemá, bez života, chýba jej sochárska reč, ktorou by mala prehovoriť k srdcu človeka. Moderného umelca nevedie pravda, ale snaha po bizarnosti, a to len preto, aby obrátil čím väčšiu pozornosť na seba. Ale aby jeho znetvorené dieťa dostalo aj pekné meno, nuž moderná kritika ho pokrstila na „individuálny vytvor“.

Z potopy, v čase striedania stráží

Jozef Pauer

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

KONCIL VO FLORENCII A FILIOQUE

V koncilových diskusiách (1430-1442), po Bazileji najprv vo Ferrare a potom vo Florencii sa viedla polemika okolo používania výrazu filioque v crede. (Formula filioque hovorí, že Duch svätý vychádza z Otca i zo Syna ako z jedného princípu Trojice, čo znamená rovnosť a rovnakú podstatu Syna a Otca. Túto predstavu sformuloval nikajský koncil r. 325.) Predstavitelia gréckej cirkvi tvrdili, že táto formula sa do vyznania viery zaviedla až neskôr a bola príčinou schizmy. Preto bola terčom ich útokov proti latinskej cirkvi, ktorej predstavitelia argumentovali tým, že filioque nebol dodatok, ale iba precíznejšie vysvetlenie creda. Keďže Syn participuje na Otcovi vo všetkých podstatných aspektoch, Duch svätý nevyhnutne vychádza z Otca i zo Syna. Kuzánsky v riešení tohto sporu zohral aj praktickú úlohu, keď zadovážil pramenné materiály z dávnejších synod, grécke rukopisy, ktoré obsahovali dokumenty šiesteho a siedmeho koncilu, druhého konštantínopolského (680-681) a štvrtého ekumenického konštantínopolského koncilu (869-870). Priniesol sem aj grécky kódex s pojednaním Basileia z Kaisareie, ktoré zohralo významnú úlohu v rokovaniach o výraze filioque. Pokus tohto ekumenického koncilu bol napokon korunovaný úspechom, keď v r. 1439 vo Florencii podpísala latinská cirkev zmluvu s gréckou a arménskou cirkvou a v r. 1442 s koptskou a etiópskou cirkvou. (Po dobytí Konštantínopolu Turkami a následnom páde Byzancie synoda v roku 1484 odmietla zmluvu z r. 1439.) Jednota kresťanských cirkví a filioque sú vlastným srdcom západnej kultúry. S ich stratou mizne aj báza našej predstavy o človeku. Kresťanstvo predstavuje v ľudských dejinách hlboký bod obratu. Prišiel Kristus, syn Boží, ktorý sa stal človekom. Tak prelomil cyklický čas, ktorý bol hlavnou črtou starovekých pohanských mýtov a kultov. S príchodom Krista sa každá udalosť kresťanských dejín stáva jedinečnou, neopakovateľnou. S Kristom, ktorý je Synom, božskou hypostázou zviditeľňujúcou Boha, ktorý je človekom a zároveň Bohom, človek stvorený na obraz Boha dokáže participovať na Bohu (capax Dei), a teda je nadaný schopnosťou nekonečného sebazdokonaľovania a schopnosťou sebapresahu. Umučenie a zmŕtvychvstanie Božieho Syna, ktorý sa stal človekom, otvorilo možnosti ľudského vykúpenia. Schopnosť Boha stať sa človekom a ľudské nadanie priamej účasti na Bohu je bázou nescudziteľnej dôstojnosti každého človeka. V iných monoteistických náboženstvách viera v Boha, ktorý sa stal človekom, neexistuje. A teda sa v nich ani nepredpokladá rovný vzťah božstva a človeka. Práve kresťanstvo dovoľuje takto človeku osloboďiť sa, nadobúdať slobodu ako nevyhnutnú potrebu, dospievať k schopnosti slobodnej vôle, cez nevyhnutnosť a v nevyhnutnosti vzťahu k božskému a k ľudskému v spoločenstve rovných. Otázka filioque preniká celým Kuzánskeho dielom a správnosť tohto výrazu Mikuláš demonštroval svojou službou cirkvi, ale aj svojím učením o Trojici a celým svojím filozofickým dielom. Podľa neho Kristus dáva zmysel univerzu a kto nasleduje Krista, ten dáva zmysel človeku a jeho ľudskej existencii. V kázni Dôveruj, dcéra moja píše: „Hľadajme v sebe Krista! Ak ho nenájdeme v sebe, potom ho nenájdeme nikde.“ A neskôr pokračuje: „Pokým človek nedospeje k životu v jeho vlastnej ľudskosti, ktorá je jeho pravou príčinou, k pravde, ktorá je príčinou všetkého, čo je pravdivé a prijateľné a k dobru, ktoré je príčinou všetkého, čo je dobré a o ktoré je dobré usilovať – nedosiahne nikdy svoj cieľ, nikdy nebude žiť v pokoji.“ Kiež by takéto slová dokázali umlčať našu spaľujúcu vôľu k slasti, ktorá nás ovládla v našej lačnej poľovačke na pôžitky. Tie nám však o to viac unikajú. Nielenže je táto nespútaná honba za slasťou v rozpore so sebatranscendenciou, ale sama si odháňa šťastie spájané s naplnením túžby po slasti. Všetko to nešťastie z nedosiahnuteľnosti dna čaše slasti (poznania, moci, šťastia, bohatstva...) pramení vlastne v domnienke, že možno sa zamerať priamo na šťastie a „vybojovať“ ho bez napĺňania vlastného ľudského života cestou „hľadania Krista v nás samých“. Teda naše šťastie môže iba vyplynúť ako dôsledok uspokojovania vlastnej ľudskej potreby zmysluplnosti v našom živote. Preto je výraz filioque taký dôležitý aj dnes. Myšlienka, že Duch svätý vychádza iba z Otca, a nie zo Syna, znamená iný vzťah medzi človekom a Bohom, vzťah skôr neosobný: Otec je viac autoritou, ktorú treba poslúchať, ktorú azda možno milovať, ale iba na diaľku. V takomto vzťahu sa človek nezúčastňuje na procese tvorenia tou mierou, ktorou tak činí v prípade, keď Duch svätý vychádza aj zo Syna.

ČLOVEK A SVET MIKROKOZMOS, MAKROKOZMOS

Človek je mikrokozmos, v ktorom sa spájajú všetky rozmanité prvky a zákonitosti makrokozmu. To podľa Mikuláša Kuzánskeho znamená, že v človeku je jednota poriadku stvorenia. Každý človek v sebe v koncentrovanej forme opakuje celú evolúciu, od neorganických foriem po duchovné formy života. Žiadna forma života sa nemôže úplne rozvinúť bez vzťahu k nasledujúcej, vyššej forme. Aj človek sa stáva úplne človekom len ak participuje na Bohu. Podľa Kuzánskeho teda evolučný proces od elementárnej úrovne cez vegetatívnu po živé tvory a bytosti kulminuje v človeku, ktorý je obrazom Boha a zároveň mikrokozmom, ktorý odzrkadľuje dokonalosť univerza; je časťou sveta, ktorý mu patrí, a pôsobí na makrokozmos.

JEDNOTA, ROVNOSŤ, SPOJENIE. A TEDA LÁSKA.

Keď Kuzánsky v Učenej nevedomosti vypracováva svoju trinitárnu doktrínu, vracia sa až k Pytagorovi, ktorý asi prvý učil, že Jedno je maximum, že teda jednota bytia je trojnásobná a máme jej vzdávať božskú poctu. V nadväznosti na Augustína Mikuláš usudzuje, že človek je obrazom trojjediného Boha. Jednota a trojičnosť Boha spočíva v tom, že tri osoby, Otec, Syn a Duch svätý sú jediným univerzálnym princípom a jediným Stvoriteľom. Tvrdí, že v porovnaní s jednotou v mnohosti, rovnosťou v rozmanitosti a harmonickým poriadkom kozmu je Boh prvým princípom, absolútnou jednotou, rovnosťou a spojením, a teda trojjedinou príčinou, z ktorej pochádza všetka mnohosť a rozmanitosť. Božia jednota plodí absolútnu rovnosť a spojenie sa šíri z oboch. Týmto špekulatívnym chápaním Trojice sa Kuzánsky zaoberal počas celého svoj-ho života. Takýmto spôsobom otváral predstaviteľom iných náboženstiev cesty k pochopeniu kresťanského pojmu Trojice a toho, že tento pojem nemá nič spoločné s doktrínou troch božstiev. V diele O pokoji viery píše: „Niektorí nazývajú jednotu Otcom, rovnosť Synom a spojenie Duchom svätým, pretože tieto označenia, aj keď nie sú správne, predsa len vhodne označujú Trojicu. Pretože Syn je z Otca a Láska či Duch svätý z jednoty a rovnosti Syna. To znamená, že povaha Otca sa v Synovi stáva rovnosťou. Preto láska a spojenie vyrastajú z jednoty rovnosti.“ Pri opise trojičnosti Boha Kuzánsky využíva možnosti analógie a nadväzujúc na Augustína poukazuje na tri prvky lásky: milujúci, milovaný a láska z nich vyvierajúca, ktorá ich spája a zjednocuje. A láska je duch, ktorý sa rozlieva v celom univerze a ktorý všetko spája. Práve tento duch umožňuje každej bytosti participovať na poriadku kozmu. Na základe toho možno usúdiť, že bez Božej lásky (agapé) človek nič nepochopí.

DOMNIENKY A OBRAZ BOHA. A SPRAVODLIVOSŤ A EŠTE LÁSKA.

O agapé, najdôležitejšom zo všetkých prikázaní, Kuzánsky v diele O domnienkach vraví, že Boha, ktorý je nekonečným spojením, nemožno milovať tak, ako milujeme niektorý druh jednotlivého kontrahovaného, ale skôr ako absolútnu a nekonečnú lásku. Preto v láske, ktorou je milovaný Boh, prebýva najjednoduchšia jednota a nekonečná spravodlivosť.

Pretože Boh je láska (caritas), milovať Boha je to isté ako byť milovaný Bohom. Preto čím viac Boha milujeme, tým viac participujeme na božstve. V súvislosti s prikázaním lásky sa Kuzánsky zamýšľa aj nad maximou rob iným to, čo chceš, aby oni robili tebe, ktorá opisuje rovnosť jednoty. Ak chceme byť spravodliví, nesmieme sa vzdialiť od rovnosti, v ktorej je spojenie a jednota. Zákon, ktorý sa vzdiali od jednoty a spojenia, nemôže byť spravodlivý. Človek teda svojou učenou nevedomosťou, svojou spravodlivosťou a svojou láskou môže spolu so svojími blížnymi participovať na božej jednote, rovnosti a spojení. Tak človek vo svojej existencii ako mikrokozmos objíma kozmos v sebe a zároveň ho transcenduje. Ľudská existencia je teda súčasne receptívnym i kreatívnym obrazom trojjediného Boha.

Ešte za hrsť filozofických čriepkov z Kuzánskeho. Mikuláš Kuzánsky formuloval fundamentálne ontologické princípy takým spôsobom, že rozhýbal strnulé scholastické substancie a rozpustil ich vo vzťahoch a funkciách. Domnievam sa, že jeho neustála zameranosť na dosiahnutie zmierenia rozhádaných kresťanských cirkví a vlády mieru na celom svete bola príčinou jeho celoživotného zaujatia problémami filioque a Trojice alebo, vo filozofickom zmysle, problémami splývania protikladov a harmónie pri jednote v rozmanitosti. Zároveň v jeho diele možno neustále pozorovať vedomie potreby uvádzať politický a ekonomický poriadok do súladu s poriadkom ontologickým, ak sa má na svete dosiahnuť a zachovať mier. Ako som na začiatku uviedol, Kuzánsky vychádza z predstavy človeka ako imago viva Dei. Takýto človek je obdarený vis creativa. Táto tvorivá potencialita mu umožňuje poznávať zákonitý poriadok univerza a zo súlaďovať svoju činnosť s poriadkom stvorenia. Čím lepšie sa mu to darí, tým je šťastnejší. S tým súvisí spojitosť človeka ako mikrokozmu s univerzom ako makrokozmom. Každá existencia, individuálne aj kolektívne, sa vzťahuje k absolútnemu bytiu, a to bez dajakej sprostredkujúcej autority a takisto nie iba parciálne alebo obmedzene, ale ako viac či menej implicitná inakosť. Podľa Kuzánskeho všetci ľudia sú spojení s absolútnym bytím. Nie sú odlišní v zmysle väčšej či menšej dokonalosti, ale v zmysle inakosti. Všetci sú však zjednotení v absolútnom bytí. Univerzum pre Kuzánskeho nie je nediferencované. V diele O ne-inom (De non aliud) píše: „Čokoľvek myseľ vidí, nevidí to bez ne-iného. Nevidela by totiž iné, keby ne-iné nebolo iné tohto iného. A tak by nemohla tiež uchopiť súcno, keby ne-iné nebolo bytím samotného súcna, a tak o všetkom, čo môže byť povedané. Tak vidí myseľ všetko iné cez ono iné, ktoré je ne-iné...“ Takže absolútno je vo všetkom a vzťah Boha (ktorý je ne-iné) k svetu je vzťahom complicatio – explicatio, teda zavinutím a rozvinutím. Inými slovami, Boh je zavinutím sveta a svet vo svojej rozmanitosti je rozvinutím Boha. V Bohu sú všetky možnosti a protiklady zjednotené. Svet je splývanie protikladov (coincidentia oppositorum), svet je spojitý dynamický proces. Mikuláš vraví, že všetko je v pohybe, že všetko sa rozvíja. V univerze prebieha proces orientovaný od chaosu k usporiadanosti. Aj v dejinách človeka prebieha proces, ktorého dynamika smeruje od chaosu k poriadku a zmyslu. V prírode je vedomie tohto zmyslu temné, iba človek si ho uvedomuje.

U Kuzánskeho nájdeme aj biogenetický evolučný zákon prechodu od nižšieho druhu k vyššiemu. Bod, v ktorom dajaký druh dosiahne najvyššiu úroveň sebarealizácie, nazýva Mikuláš terminus specii. Terminus alebo koniec realizácie potenciality nenasleduje za možnosťou, ale skôr ju predchádza. Vývoj najvyššieho hraničného bodu posúva pojem k jeho hraniciam. Preniknutie k novej kvalite si vyžaduje posúvať pojem až na samotné limity jeho vlastného vymedzenia. Kuzánsky vraví, že žiadny jedinec nedosiahne najvyššie hranice svojich možností, ak netranscenduje k vyššiemu druhu.

OD SVÁRU K SVORNOSTI

Práve takým spôsobom je možné dosiahnuť súdržnosť vo svete. V diele O učenej nevedomosti sa hovorí o duchu univerzality (spiritus universorum), ktorý pôsobí v každom aspekte stvorenia. Náboženstvá alebo národy či jednotlivé kultúry alebo národnosti sú prvkami diferenciácie, ale totalita univerza ako najdokonalejší poriadok je predpokladom každej jednotlivej veci, takže všetko môže byť vo všetkom („Quodlibet in Quodlibet“). Vzhľadom na politický poriadok to znamená, že množstvo a variabilita ľudí a národov sveta môže prebývať na zemi bez násilia voči ich osobitnej identite, pretože totalita tohto poriadku je daná už vopred v totalite poriadku univerza. Hlbší pohľad na vzťah medzi Jedným a Mnohým u Kuzánskeho ukazuje, že každý človek je mikrokozmos, čo znamená, že nemá iba svoje miesto vo vesmíre, v makrokozme, ale obsahuje v sebe celý kozmos vo zvinutej forme (complicatio - explicatio). Každá osoba je univerzum v malom. Preto žiadny mierový poriadok sa nemôže zakladať na dajakej sekundárnej úvahe, ale môže existovať vo svete, v ktorom každý mikrokozmos má šancu rozvinúť sa vo svojej úplnej potencialite, čo môže uskutočniť len ak sa všetky mikrokozmy maximálne rozvíjajú. Ak každý člen rodiny môže rozvíjať svoj tvorivý potenciál, celá rodina je šťastná. Rodičia sa radujú z rastu svojich detí a sestry a bratia sú šťastní z úspechov svojich súrodencov. A Kuzánsky vraví, že aj mier medzi národmi sveta je možný len vtedy, keď si ho každý národ definuje ako svoj vlastný záujem, keď tento záujem je súčasne záujmom napomáhať maximálnemu rozvoju iných národov. Nespočíva práve v tomto bode, v tomto okamihu premeny záujmu na skutok daru mimoriadne dôležité posolstvo Kuzánskeho dnešku? Pretože v deštrukcii iného národa, inej kultúry by nemal žiadny národ vidieť svoj prospech. Skôr by mal každý pochopiť, že maximálnym prospechom pre každý národ je rozvoj všetkých národov na celom svete.

Preto takzvané mierové rokovania, ktoré sa zameriavajú iba na záležitosti vlastného konfliktu v rovine jeho politického riešenia (kyvadlová diplomacia pobehovania chvíľu vpred, chvíľu nazad, raz napravo, inokedy vľavo...) napokon, v dlhšej perspektíve, stroskotávajú, sú neú-činné. Musíme začínať „koinci-denčným myslením“, dosiahnutím súhlasu o základnom cieli ľudstva ako celku, ktorým je seba-zdokonaľovanie, zušľachtenie a kontinuálna existencia budúcich generácií. Tieto filozofické otázky musia byť stanovené na počiatku takýchto rokovaní ako predpoklad fungujúceho mierového usporiadania sveta. Na vyliečenie chorôb, zahojenie rán všetkých trýznených ľudí v Afrike, na Strednom Východe, v Latinskej Amerike, a vlastne vo všetkých častiach sveta je potrebné sústrediť sa na spiritus universorum, na ducha univerzality. A takisto na bezhraničný kultúrny optimizmus ako ho vyjadril aj Mikuláš Kuzánsky vo svojej kázni prednesenej na Deň Zjavenia Pána v Brixene r. 1454 (a ktorá je známa pod názvom Hymnus na civilizáciu). Ten pramení v pochopení Boha ako Stvoriteľa, ako absolútnej tvorivej moci a človeka ako živého obrazu Boha. A hoci je človek bytosť konečná, jeho kreativita je vďaka vzťahu k Bohu neohraničená, pretože človek ako živý obraz Boha, nekonečnej, absolútnej tvorivej moci, má potenciálne na tejto moci podiel. Tak sa nekonečná Božia potencialita stáva pre človeka aj predobrazom vedecko-technického rozvoja sveta, pričom však jeho predpokladom je vzťah človeka k nekonečnému Bohu. Práve v ľudskej osobitosti tohto vzťahu pramení cesta k riešeniu etického problému technizovaného sveta, k vyrovnávaniu sa s otázkou vzťahu techniky a ľudskej podstaty človeka. Keďže predpokladom každej, aj vedeckotechnickej kreativity je vzťah človeka k Bohu, ktorého v jeho nekonečnosti a absolútnej tvorivej moci nemožno racionálnymi prostriedkami vymedziť a pochopiť úplne, vedie cesta k uchopeniu problému zachovania ľudskosti technicky kreovaného sveta nie cez racionalitu, ale cez mystickú dimenziu. Pre racionalitu zostáva božský základ všetkých vecí zahalený v nepreniknuteľnej tme bezodnej hlbočiny, odkrýva sa však emocionálne nabitej mystickej skúsenosti. Cesta k zachovaniu ľudskosti sveta teda nevedie cez holú racionalitu, ale cez lásku. Mikuláš Kuzánsky nám ponúka chválu umenia, vedy a techniky ako veľkých darov ľudstva. Takéto dary majú byť spoločným majetkom všetkých ľudí, aby nebol vývoj žiadneho z nich poškodený. V tejto súvisloti je odvážnou výzvou dnešku Kuzánskeho myšlienka o tom, že každý vedecký a technický objav je mimoriadne dôležitý pre celé ľudstvo, a preto by mal byť okamžite vložený do medzinárodného fondu a tak sprístupnený každému človeku a každému národu. Teda, aby rozvoj žiadnej krajiny nebol zahatávaný neprístupnosťou klasických i najnovších výdobytkov vedy a techniky. Ako vidno, ani po viac ako 550 rokoch od smrti Mikuláša Kuzánskeho sa súčasní oligarchovia, ktorí sa domnievajú, že treba zachovať technologický apartheid, nič nenaučili. Mikuláš Kuzánsky veril, že miestom, na ktorom sa odohráva pokračujúce stvorenie, je ľudská duša. A preto práve význam indivíduа je rovnako dôležitý ako význam ľudskej kolektivity. Iba s rozvojom všetkých mikrokozmov, teda iba ak všetci ľudia na tomto svete uskutočnia svoj úplný, Bohom daný ľudský potenciál, bude možné dosiahnuť svornosť (concordantia). Mikuláš, nielen ako filozof a matematik, ale aj ako politik bol presvedčený, že toto je jediný ľudský spôsob myslenia. A dovolím si len celkom skromne dodať, že nemá zmysel pýtať sa či to tak náhodou nie je utopické. Pretože má zmysel smerovať k tomuto cieľu, teda k svornosti všetkých národov sveta. A nie až zajtra, keď nám to dovolí náš mocný tútor alebo schváli náš starší brat či umožní bohatý strýc, ktorý ignorantsky a v masovej miere manipuluje a experimentuje s povahou rás, etník a národov, ale práve dnes a stále podľa miery vlastných síl. V r. 1462 Kuzánsky v knihe O neinom napísal, že ľudská duša je substanciálne nadradená všetkej inakosti. Môže všetku inakosť eliminovať, pretože má ne-iný obraz, ne-inú predstavu všetkého. Keď duša myslí týmto spôsobom, nachádza sa v bezčasovom čase alebo, inak povedané, v simultaneite večnosti.

Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte evanjeliu. (Mk. 1,15)

Túto Ježišovu výzvu, alebo slová: „Pamätaj, človeče, že prach si a na prach sa obrátiš,” hovorí kňaz, keď nám na začiatku pôstnej doby sype na hlavy popol, aby sme si uvedomili, čo zostane z nášho tela, na čo máme sústrediť svoju pozornosť.

Má zmysel v súčasnom svete, aj Cirkvi, hovoriť o pokání, o pôste? Sú to však Ježišove slová a vďaka Bohu, i keď len menšina, možno iba malá skupinka verných, ktorí sú si vedomí zodpovednosti za dar života, viery, aj toho, že život, napriek všetkým prekážkam a ťažkostiam, je možné prežiť dobre, múdro, v radosti, pokoji, šťastí, láske, ich berie vážne. Za našu vernosť máme prisľúbený večný život s Bohom.

Z rokov mladosti si ešte pamätám rytmickú pieseň, v ktorej sme spievali:

Dnešný človek chce byť šťastný,
pravé šťastie dáva iba Boh,
Dnešný človek chce mať radosť,
pravú radosť dáva iba Boh,
Dnešný človek chce mať pokoj,
pravý pokoj dáva iba Boh,
Dnešný človek chce mať lásku,
pravú lásku dáva iba Boh.

Môžeme sa pýtať: „Kde hľadajú šťastie mnohí dnešní ľudia? Kde ho hľadajú ľudia, ktorí sa pokladajú za kresťanov? Po akých cestách k nemu kráčajú?" A na mieste je aj otázka: "Či ho tam nachádzajú? Čo to prináša im samotným? Čo to prináša svetu?”...

Ak máme pred očami mnoho obrazov z Ježišovho pôsobenia i zo života Cirkvi, môžeme vidieť, že práve prijatie Ježišovho posolstva a plnenie Božej vôle, naplnilo veľkým duchovným bohatstvom životy mnohých ľudí a malo pozitívny vplyv na formovanie ľudských spoločenstiev. Nie všetci sme ideálni, ale každý človek, ktorý si budoval vzťah s Bohom, ktorý nás pozýva k svätosti a dokonalosti, si dokázal budovať aj zdravé vzťahy k ľuďom, veciam, usiloval sa žiť podľa Božích noriem a Ježišovho učenia, konal zodpovedne aj v rodine, i v širších spoločenstvách. Bol pre ne prínosom, dokázal byť verný pravým hodnotám, tvoriť, slúžiť, milovať, obetovať sa, ba i trpieť... Vzťah s Bohom a viera v neho formovala a usmerňovala život mnohých osobností, ona bola zárukou vernosti manželov, fungujúcich rodín, spoločenstiev, spolkov, zdravotných a sociálnych služieb, výchovy, vzdelávania, poriadku v spoločnosti... Zdá sa mi, že dnes sa to akosi rýchlo všetko mení. Pribúdajú nám problémy, chceme si žiť po svojom, tvoríme si normy, zákony, poriadky sami, chceme žiť podľa ľudských pravidiel, etických kódexov, ktoré často meníme. Boh akoby sa vytrácal nielen zo spoločenského, ale aj z rodinného a osobného života a z našich vzťahov. Pravidlá často určujú ľudia, ktorých morálka nie je v súlade s Božím poriadkom, často ani s najzákladnejšími pravidlami slušnosti a zdravého rozumu. Niektorí sa nimi ľahko dajú zmanipulovať. Každý kto sa pokúša vybudovať raj na zemi a šťastie bez Boha, je odsúdený na neúspech. Humanizmus bez Boha sa vždy postaví proti človeku. Ak ja nerešpektujem Boží poriadok a chcem od iného, aby plnil moje egoistické požiadavky zotročujem ho, ak tak koná on, zotročuje mňa. Ak prijmeme Božiu vôľu, vtedy sa dokážeme v láske navzájom obohatiť, slúžiť si a byť vnímavý na skutočné potreby, čo prináša spokojnosť, radosť i úžitok... nám, i všetkým ľuďom. Nestačí presadzovať. Potrebná je morálka, slušnosť je dôsledkom zdravého morálneho správania sa.

Väčšina dnešných ľudí sa chce rozhodovať a konať tak, ako im to momentálne vyhovuje. Chcú si užívať, konzumovať, mať sa dobre. To sa stalo hlavným cieľom ich života. Ich hlavnými hodnotami sa stali peniaze, majetok, kariéra, pôžitok, šport, cestovanie... Ale nie sú ochotní znášať dôsledky takéhoto života, zodpovednosť za ne prenášajú na iných. Tí často trpia a znášajú dôsledky ich egoistického konania.

Chceme určovať iným, čo majú robiť, ako majú žiť. Vieme, ako by sa mali správať ľudia okolo nás, manžel, kolega, sused, politici, kňazi... A platí to i opačne, mnohí na nás vplývajú a radia nám tak, aby to vyhovovalo im, aby sme žili podľa ich predstáv, aby sa oni „mali lepšie.“ Ale koho a kedy sa my sami pýtame a zamýšľame nad tým, čo mám robiť ja?

Pýtam sa niekedy, čo hovorí Božie Slovo pre môj život, čo svedomie a čo je Božia vôľa, som otvorený ju poznať a podľa nej konať? Na svete som z Božej vôle. On je darca života, za ktorý sa raz budem zodpovedať.

Dôsledky nášho nesprávneho správania a našej nezodpovednosti sa na nás valia nielen v množstve odpadu, ktorý produkujeme, ktorý sa stáva problémom pre fungovanie Zeme, ale vo všetkých oblastiach nášho každodenného života.

Deti, zabité skôr než sa narodia, mladí bez výchovy, partneri bez manželstva, deti ulice, tituly bez vzdelania, korupcia v spoločenskom živote, mediálni hrdinovia, život vo virtuálnom svete, ľudia na rozhodujúcich miestach bez odbornosti a morálky, mnohí závislí na alkohole, fajčení, drogách, oklamaní, otrávení z pomýleného života, ľudia bez perspektívy, bez nádeje, mnohí, ktorí svoje zložité vzťahy a situácie riešia samovraždou, chorí bez lekárskej starostlivosti a opatery, bezdomovci bez základných prostriedkov, nezamestnaní, starci, ktorí sa stali záťažou i napriek tomu, že celý život slúžili deťom i spoločnosti, pohreby bez obradu, či rozlúčky... Dokedy bude môcť svet takto fungovať a čo to prinesie nám, i tým, za ktorých sme zodpovední a čo do budúcnosti?

Pribúdajú nám mnohé negatívne fenomény, ktoré sme donedávna nepoznali, boli od nás príliš ďaleko, aby nás nútili sa nimi zaoberať, či pokiaľ nepresahovali svojím počtom malú mieru, sme ich dokázali zvládať.

Nestačí dávať náplasť tam, kde treba radikálny rez a operáciu. Treba nám počúvať Ježišove slová a konať pokánie. Jeho cesta ku vzkrieseniu viedla cez jeho zodpovednú lásku k svojmu Otcovi i ľuďom, cez krížovú cestu a obetu na kríži. Ani jeho neobišli pokušenia ľahkej cesty a lacných riešení, svetskej slávy a výhod pre seba. Bol si však vedomý, že jeho úlohou je plniť vôľu nebeského Otca. Tak konal a takúto cestu ponúkol aj nám. Na ňu je možné nastúpiť krstom a ak sme po ňom zlyhali, čo sa nám stalo už mnoho krát, cez pravé pokánie. Potrebujeme konať pokánie, ako jednotlivci, rodiny, spoločenstvá, farnosti, národ, Cirkev i svet.

Je teda len na nás, či budeme budovať Božie Kráľovstvo, alebo Babylonské veže, staneme sa súčasťou sveta, ktorý stojí proti Bohu, lebo nejaká neutralita nie je možná. Mnohé problémy sú dôsledkom našich hriechov. Mnohé dobrá sú ovocím zodpovedného, čnostného života, našich modlitieb, almužien i pôstu. Boh nám ponúka svoju milosť, na nás záleží či ju prijmeme, čaká na našu odpoveď.

Prajem sebe i Vám a modlím sa za to, aby sme dokázali prežívať pôstne obdobie s modlitbou, Božím slovom, almužnou, pôstom, askézou, sebaovládaním i seba záporom a radostne spievali Aleluja a oslávili sviatky Ježišovho vzkriesenia, s ním prežívali naplno celý náš život a radovali sa s ním naveky vo večnosti.

ĽUDOVÍT KOŠÍK

KULTÚRA
Dvojtýždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o..
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronicklej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciame. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk –
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Michael Novak In memoriam... (1933-2017)

Dňa 17. februára 2017 podľahol zákernej rakovine hrubého čreva americko-slovenský spisovateľ, filozof, laický teológ, diplomat a intelektuál Michael Novak. Jeho ideový záber bol vskutku široký. Je autorom 45 knižných publikácií a okrem toho produkoval niekoľko tisíc článkov, úvah a štúdií, predniesol desiatky rečí a prejavov. Ako uvádzal na svojom vlákne (webpage) jeho pole záujmov pokrývalo také rozmanité témy ako "kapitalizmus, socializmus, ľudské práva, náboženstvo, robotnícke organizácie, šport, etnické problémy, mier, sloboda a spravodlivosť, americkí prezidenti, rodina, reforma sociálnej starostlivosti, televízia, úloha cirkví v pluralistickom svete."

Je laureátom prestížnej Templetonovej ceny, ktorá sa udeľuje od roku 1973 za „prínos v náboženskom bádaní." Takto sa zaradil medzi také vynikajúce postavy moderného veku, ako je sv. Terézia z Kalkaty, Alexander Solženicyn, kardinál Leo Suenens, Chiara Lubichová, Billy Graham a ďalší. Templetonovu cenu dostal v roku 1994 za „prenikavý pohľad na duchovné základy ekonomických a politických systémov." V septembri 2016, päť mesiacov pred smrťou, sa stal nositeľom literárnej ceny Abrahama Lincolna (Abraham Lincoln Literary Award), ktorá sa každoročne udeľuje „vynikajúcemu americkému spisovateľovi." Michael Novak takto vstúpil do panteónu takých osobností americkej literatúry, ako je John Updike, James Michener, Tom Wolfe, Michael Crichton a ďalší.

Bol nositeľom 38 čestných doktorátov a profesúr, ktorými ocenili jeho podnetnú vedeckú činnosť univerzity na štyroch svetadieloch (vrátane Katolíckej univerzity v Ružomberku a Ekonomickej univerzity v Bratislave) a úctyhodného počtu vyznamenaní, medzi ktorými sú aj pocty troch prezidentov postsocialistických štátov: prezident Slovenskej republiky Michal Kováč, prezident Českej republiky, Václav Havel a prezident Poľskej republiky Lech Walesa.

Jeho diela čítali a inšpirovali sa nimi politici a štátnici. Britská premiérka Thatcherová vo svojich pamätiach The Downing Street Years. spomína, že Michael Novak „povedal novým a úderným jazykom to, čo som ja vždy o ľuďoch a ľudských spoločenstvách verila… Jeho definícia kapitalizmu ako morálneho, sociálneho a ekonomického systému mi poskytla intelektuálnu bázu prístupu k tým veľkým otázkam, ktoré v politickom žargóne vyjadrujeme výrazom: kvalita života (the quality of life)." Pápež Ján Pavol II. ho zaradil medzi svojich priateľov a v encyklike Centesimus annus zúžitkoval niektoré jeho postrehy a idey.

Bol jedným z poradcov a pripravoval prejavy a stanoviská niekoľkých amerických prezidentov a kandidátov na prezidentský úrad (Jimmy Carter, Robert F. Kennedy, George McGovern, Eugene McCarthy). Prezident Ronald Reagan ho vymenoval za amerického ambasádora pri Komisii Spojených národov pre ľudské práva (1981-1982). V roku 1986 bol vedúcim americkej delegácie pri Konferencii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Jedenásť rokov bol členom americkej vládnej organizácie, ktorá v období tzv. studenej vojny podporovala a financovala vysielanie Rádia Slobodná Európa a Rádia Sloboda

Michael Novak bol skutočne múdry, rozhľadený a vplyvný intelektuál svetového formátu. A hádam práve preto za svoj slovenský pôvod sa nikdy nehanbil (na rozdiel od mnohých našich „európskych a nadnárodných" intelektuálov). Keď ho niekto označil, alebo mu pripisoval Czechoslovak, alebo Czech korene, vždy ho slušne a pokojne opravil, že on je Američan slovenského pôvodu, of Slovak roots and tradition.

Bol svetoznámou osobnosťou, ale jeho začiatky boli skromné. Narodil sa 9. septembra 1933 v pennsylvánskom priemyselnom meste Johnstown ako prvé dieťa slovenských vysťahovalcov, ktorí pochádzali zo Spiša. V Johnstowne žila početná slovenská komunita (podľa posledného sčítania, z roku 2010, deväť percent obyvateľstva je slovenského pôvodu) a jej duchovným potrebám slúžili tri katolícke kostoly (sv. Františka, sv. Štefana a sv. Petra a Pavla). V tridsiatych rokoch mesto však už začalo upadať a rodina sa presťahovala najprv do mesta Indiana a potom do McKeesportu. Tam malý Miško nakrátko navštevoval osadnú školu pri kostole Najsv. Trojice, ktorú viedli slovenské sestry vincentky. V roku 1947, keď mal 14 rokov ho rodičia vypravili do malého seminára (preparatory seminary) Kongregácie Sv. Kríža pri známej Notre Dame University. V kňazskej formácii ďalej pokračoval na Stonehill College, Easton Massachusetts. V roku 1956 bol ako vynikajúci študent poslaný do Ríma, kde v roku 1958 zavŕšil štúdium licenciátom z teológie na Gregoriánskej univerzite. Ale keď už bol na prahu kňazskej vysviacky, zaváhal a prejavil pochybnosti, či kňazstvo je skutočne jeho pravé povolanie. Rektor seminára mu poradil, aby sa vrátil do Ameriky a celú záležitosť v pokoji premyslel.

Po návrate domov Michael Novák pokračoval v štúdiách na Catholic University vo Washingtone a ako píše v svojom životopise: "Po 18 mesiacoch tápania v duševnej púšti, ale aj vnútorného pokoja som došiel k presvedčeniu, že by som nemal byť kňazom." V tom čase si úspešne budoval kariéru ako reportér a komentátor a uverejňoval príspevky vo viacerých amerických katolíckych periodikách (Commonweal, America a ďalšie).

V polovici šesťdesiatych rokov bol už uznávaný publicista a pracovník na poli katolíckej tlače. V sedemdesiatych rokoch americko-slovenský týždenník Jednota vo svojej anglickej sekcii pravidelne uverejňoval jeho týždenné komentáre.

Do popredia mediálnej pozornosti prenikol počas II. vatikánskeho koncilu. Známa americká katolícka tlačová služba National Catholic Reporter ho vyslala ako svojho spravodajcu do Ríma. Súčasne pracoval ako dopisovateľ aj pre časopis Commonweal a prestížny americký týždenník Time. Na túto úlohu bol eminentne pripravený svojou znalosťou rímskeho prostredia, teologickým vzdelaním a darmi jazyka; ovládal taliansky, anglicky, slovenský a latinský jazyk. Svoje skúsenosti a pozorovania opísal v knihe Otvorená Cirkev (The Open Church; Vatican II, Act II, 1964). Tu sa prejavuje ako prísny a progresívny kritik Cirkvi do takej miery, že konzervatívne katolícke kruhy ako aj apoštolský delegát v USA Egidio Vagnozzi žiadali cirkevnú vrchnosť, aby varovali veriacich pred jeho pokrokovými a liberálnymi názormi.

Keď bolo treba zaujať postoj k americkému vojenskému zásahu vo Vietname, tu Novak spočiatku podporoval americkú vládu, ale postupne prešiel na opačnú stranu a patril medzi vášnivých odporcov americkej vojenskej prítomnosti vo Vietname. V roku 1967 bol spoluautorom publikácie Vietnam; Kríza svedomia (Vietnam; Crisis of Conscience). Súčasne horlivo podporoval študentské demonštrácie za skončenie vojny vo Vietname a v roku 1968 podpísal manifest (Writers and Editors War Tax Protest), ktorá vyzývala občanov, aby ako protest proti americkej účasti vo Vietname, odmietali platiť dane.

Postupne však Michael Novak začal prenikať pod povrch ľavicovo-liberálnej politickej praxe a jeho kresťanské svedomie mu stále hlasnejšie hovorilo, že pre citlivého katolíckeho intelektuála niet miesta v tomto prostredí. A tak nastáva pomalý prechod z ľava na pravo. Túto svoju ideologickú reorientáciu veľmi citlivo opísal v autobiografickom diele, Píše sa z ľava na pravo; moja cesta od liberalizmu ku konzervativizmu (Writing from Left to Right: My Journey from Liberal to Conservative, 2013). V roku 1970 uverejnil filozofický esej Skúsenosť z ničoty (Experience of Nothingness), kde upozorňuje svojich ľavicových kolegov, že ich utopistická filozofia, na ktorej chcú stavať nový svet, nevedie k oslobodeniu a zveľadeniu spoločnosti, ale k odcudzeniu a spoločenskému chaosu.

Svoju ideovú anabázu vysvetľuje takto: "Došiel som k pevnému intelektuálnemu presvedčeniu, že názory ľavicového hnutia sú pomýlené a nesprávne prakticky na každý vážny problém súčasnej doby: na Sovietsky zväz, na severo-vietnamský režim, na ekonomiku, sociálnu starostlivosť, otázky rasy, morálne problémy, ako je aborcia, amnestia, drogy a sexuálna revolúcia".

V roku 1982 vychádza jeho najznámejšie dielo, Duch demokratického kapitalizmu (The Spirit of Democratic Capitalism), v ktorom dokazuje, že kapitalistický systém založený na slobode, individuálnej hodnote a judeo-kresťanských princípoch je ten najprijateľnejší ekonomicko-politický systém, ktorý je v stave pozdvihnúť masy z chudoby a zároveň vytvoriť predpoklady morálneho vzrastu. Kapitalizmus robí ľudí spokojnejšími a morálne vyspelejšími než socializmus. Píše: "Kapitalizmus učí a povzbudzuje ľudí k iniciatíve a vynaliezavosti, inšpiruje k svornej a plodnej spolupráci, k láske a rešpektu voči zákonom. A čo je ešte viacej, núti človeka, aby sa nespoliehal iba na seba a na vlastné morálne kvality, ale aby ochotne uznával tieto kvality aj u svojich spoluobčanov a potom slobodne s nimi spolupracoval."

V svojich filozofických úvahách Novak teraz bojoval nielen proti bludom socializmu a módneho ľavicového nihilizmu ("nihilism with a happy face."), ale proti vulgárnemu relativizmu, ktorý sa tak nebezpečne začínal šíriť v západnej spoločnosti. Poukazoval: "Vulgárny relativizmus je neviditeľný plyn bez chuti a zápachu, ktorý v tomto čase znečisťuje každú slobodnú spoločnosť na svete. Je to plyn, ktorý nenápadne paralyzuje centrálny nervový systém morálneho úsilia. A teda najnebezpečnejšia hrozba slobodnej spoločnosti neprichádza z politickej, ani ekonomickej oblasti, ale je ňou otravná a korupčná kultúra relativizmu."

Za tento svoj odklon od ľavice a príklon k pravici, od liberalizmu ku konzervativizmu, musel platiť veľkú osobnú daň v tom zmysle, že jeho bývalí ľavicoví priatelia sa teraz stali jeho úhlavnými nepriateľmi.

Ukázalo sa najmä vtedy, keď Michal Novak sa otvorene začal vyjadrovať o tzv. teológii oslobodenia. Tento myšlienkový prúd, ktorý sa vynoril v Latinskej Amerike a za jeho autorov možno pokladať miestnych rehoľných kňazov, ako Gustavo Gutiérrez v Peru, Leonardo Boff v Brazílii a mal veľa prívržencov a sympatizantov aj medzi katolíkmi. Mnohí sociológovia a teológovia videli v ňom jedinečný a v súčasnosti jediný politický kurz nielen pre Latinskú Ameriku, ale aj pre vývojové krajiny v ostatných svetadieloch. Svätá stolica teológiu oslobodenia rázne odsúdila. Vyčítala jej, že uprednostňuje ortoprax na úkor ortodoxie. M. Novak videl v nej pokus o nemožnú symbiózu marxistických prvkov s katolíckymi princípmi sociálnej náuky Cirkvi. Okrem teologických námietok kládol otázku, či socializmus je naozaj schopný odstrániť chudobu a zlepšiť postavenie chudobných ľudí. S poukazom na Európu, kde jedna polovička kontinentu bola pod socializmom a druhá pod kapitalizmom, pýtal sa: Kde je vyššia životná úroveň? Falošnosť tejto populárnej ľavicovej interpretácie katolicizmu odhaľoval v diele Prinesie slobodu? Otázky o podstate teológie oslobodenia, (Will It Liberate? Questions About Liberation Theology", 1986).

Na tomto mieste sa však žiada poznamenať, že za pontifikátu pápeža Františka teológia oslobodenia prežíva akoby rehabilitáciu. V septembri 2013 bol Gustavo Gutiérrez hosťom pápeža Františka, vo vatikánskom denníku L´Osservatore Romano sa objavil článok prehodnocujúci význam teológie oslobodenia, viacerí kňazi, ktorí boli za aktivitu potrestaní suspenziou, mali suspendovanie zrušené. Nevieme, či a ako na tieto kroky reagoval Michael Novak.

Treba totiž spomenúť aj to, že jeho názory neboli vždy v súlade s postojom americkej hierarchie, alebo vatikánskej politiky, Tak, napríklad, v osemdesiatych rokoch, keď konferencia amerických biskupov formulovala svoje stanovisko k nukleárnym zbraniam a navrhovala zníženie nukleárneho arzenálu, Michael Novák v svojich článkoch a v knihe Moral Clarity in the Nuclear Age (1983) obhajuje nukleárne zbrane a varuje pre odzbrojením, lebo USA si musia udržať v tejto sfére prvenstvo, aby mali pohotovo v rukách „credible deterent" (neklamnú výstražnú zbraň).

Michael Novak bol aj exponentom tzv. spravodlivej vojny a zdá sa, že v tomto ohľade si vypracoval svojskú radikálnu teológiu. Tá ho potom priviedla k bezpodmienečnej podpore amerického vojenského zásahu proti Iraku v roku 2003. Michael Novak argumentoval, že vojenský zásah proti diktátorovi a porušovateľovi ľudských práv (a ´dajne aj vlastníkovi zbraní hromadného ničenia) je v súlade s učením Cirkvi o „spravodlivej vojne". Jeho argumenty boli do takej miery zhodné s americkými „jastrabmi" vo vláde a v Pentagone, že prezident George W. Bush ho poslal do Ríma. Jeho misiou bolo prehovoriť pápeža Jána Pavla II., aby prestal oponovať a začal podporovať vojnovú výpravu proti Iraku. Pápež Novaka prijal, ale jeho argumentáciu odmietol. Na záver mu poradil, aby varoval prezidenta Busha: „Otvoríš dvere, ktoré potom nebudeš môcť zavrieť" (You wil be opening a door, you won´t be able to close).

Tomuto nepremyslené rozhodnutie amerického prezidenta, ktorého dedičstvom je vo veľkej miere aj dnešná tragická situácia na Strednom Východe, sa usilovali predísť stovky rozličných svetských a cirkevných organizácií, milióny veriacich ba i sám pápež Ján Pavol II. a prefekt Kongregácie pre náuku viery kardinál Jozef Ratzinger, ktorý veľmi zreteľne formuloval cirkevné stanovisko k invázii Iraku. Na otázku, či vojenský zásah proti Iraku možno označiť za „spravodlivú vojnu" v zmysle definície v Katechizme katolíckej cirkvi, kardinál odpovedal: „Na rozpútanie vojny proti Iraku niet dostatočných dôvodov. V prvom rade, od začiatku nie je jasné, či pomer medzi možným pozitívnym výsledkom a celkom istým negatívnym dopadom, je zaručený. Práve opak je pravdou: už teraz všetko vyzerá tak, že negatívne následky budú oveľa väčšie než hocičo pozitívneho, čo by mohlo z tohto konfliktu vyplynúť." Takéto bolo stanovisko Sv. Stolice už v roku 2003 a odvtedy následné udalosti dosvedčili, že obavy odporcov invázie boli správne.

No napriek tomuto všetkému, Michal Novak nijako nezmenil svoje presvedčenie. Vo februári 2015, keď už takmer každý Američan pokladal inváziu za vážnu chybu a prezident Obama medzitým stiahol veľkú časť americkej armády z Iraku, M. Novak uverejnil dlhú štúdiu, Prečo sme išli do Iraku a prečo sme tam mali ostať (Why we went into Iraq a should have stayed there), kde píše: "V posledných rokoch viac než raz, viacerí moji kritici mi neprestávajú vyčítať a dokonca naliehajú na mňa, aby som sa ospravedlnil za to, že som sa staval za vojenský zásah v Iraku v roku 2003. Boli však mnohé silné morálne dôvody, pre ktoré Spojené štáty zasiahli v Iraku v roku 2003 a okrem toho bolo aj strategicky správne tak konať…" Zo svojho výbojného stanoviska nepoľavil a nikomu sa neospravedlnil.

Tieto skutočnosti nijako neuberajú na veľkosti nebohého Michaela Novaka. Sú iba ukážkou jeho samostatného a pôvodného myslenia. Keď si ich on vedel odôvodniť v svojom zmýšľaní a ospravedlniť v svojom konaní, kto sme my, aby sme mu niečo zazlievali, alebo vyčítali. Aj keď nemožno potlačiť v nás určité sklamanie.

Umĺkol človek-filozof, ktorý mal čo povedať a vedel svoje názory umne a presvedčivo formulovať. Mal svoje predstavy zakotvené v kresťanskej etike a v sociálnom učení Cirkvi.

Aj keď sa nesťažoval, bolelo ho, že jeho koncepcie zapustili také slabé korene práve v postsocialistických krajinách strednej Európy. Na ich príklade ukazoval, ako sklamal socializmu a dúfal, že po páde komunizmu práve ony poskytnú celému svetu príťažlivý príklad kresťanského a humanitného kapitalizmu. Bohužiaľ, vývoj u nás a okolo nás išiel iným smerom a namiesto kresťanského kapitalizmu ujal sa dravý pohanský kapitalizmus.

Skľučujúce je aj to, že aj u nás Michael Novak dostal síce vyznamenania a čestné doktoráty, ale jeho názory nikto nepresadzoval, jeho knihy nikto neprekladal a v slovenskej spoločnosti ostáva jeho prínos do intelektuálnej svetovej pokladnice, väčšinou neznámy. Ďalší smutný príklad, že nikto nie je prorokom medzi svojimi.

FRANTIŠEK VNUK